

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗВО УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Інститут Історії Церкви

Магістерська робота

**РЕПРЕСИВНА ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ СУПРОТИ
ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО ЄПАРХІАЛЬНОГО ДУХОВЕНСТВА
(НА ПРИКЛАДІ СВЯЩЕНИЧОЇ РОДИНИ ЦЕГЕЛЬСЬКИХ)**

Студент 6-го курсу: Владислав Шалата

Науковий керівник: Тарас Бублик,

кандидат історичних наук

Рецензент:

Світлана Гуркіна,

кандидат історичних наук

Львів 2021

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ О. ІГНАТІЯ ТА О. АРТЕМІЯ ЦЕГЕЛЬСЬКИХ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ	9
1.1. ДІЯЛЬНІСТЬ О. ІГНАТІЯ ЦЕГЕЛЬСЬКОГО В 1910-1940-Х РОКАХ	10
1.2. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ О. АРТЕМІЯ ЦЕГЕЛЬСЬКОГО ЯК СВЯЩЕНИКА В 1930-1940-Х РОКАХ.....	20
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ДУШПАСТИРСТВА ЄПАРХІАЛЬНОГО ДУХОВЕНСТВА В УМОВАХ ЛІКВІДАЦІЇ ГКЦ В ГАЛИЧИНІ (ДРУГА ПОЛОВИНА 1940-Х – 1950-ТІ РОКИ).....	26
2.1. РЕПРЕСИВНА ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ЩОДО ГКЦ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	26
2.2. ДІЯЛЬНІСТЬ О. ІГНАТІЯ ЦЕГЕЛЬСЬКОГО В СТАЛІНСЬКИХ ТАБОРАХ	30
2.3. ДОЛЯ О. АРТЕМІЯ ЦЕГЕЛЬСЬКОГО ТА ЙОГО СІМ'Ї ПІСЛЯ АРЕШТУ	35
РОЗДІЛ 3. РОЛЬ ЄПАРХІАЛЬНОГО ДУХОВЕНСТВА У СТАНОВЛЕННІ СТРУКТУР ГКЦ У ПІДПІЛЛІ.....	47
3.1. ВНЕСОК О. ІГНАТІЯ ЦЕГЕЛЬСЬКОГО У РОЗВИТОК КАТАКОМБНОЇ ЦЕРКВИ.....	48
3.2. ОТЕЦЬ АРТЕМІЙ ЦЕГЕЛЬСЬКИЙ – ПІДПІЛЬНИЙ ДУШПАСТИР ТА ВИКЛАДАЧ.....	55
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	70
ДОДАТКИ.....	79
ІЛЮСТРАЦІЇ.....	82

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АІЩ - Архів Інституту Історії Церкви

бл. - блаженний

буд. - будинок

вул. – вулиця

ГКЦ - Греко-Католицька Церква

д-р. - доктор

єп. – єпископ

КДБ – Комітет державної безпеки

КК УРСР – Кримінальний кодекс Української Радянської Соціалістичної

м. – місто

НКВС - Народний комісаріат внутрішніх справ

НКДБ - Народний комісаріат державної безпеки

о. – отець

оо. - отці

ОУН - Організації Українських Націоналістів

п. – пан

р. – рік

ред. - редактор

рр. – роки

с. - село

св. – святого

спр. - справа

СРСР - Союз Радянських Соціалістичних Республік

ст. – століття

США – Сполучені Штати Америки

т. – том

УГКЦ - Українська Греко-Католицька Церква

РКЦ – Римо-Католицька Церква

РПЦ – Російська Православна Церква

УНКДБ – Управління народного комісаріату державної безпеки

УПА – Українська Повстанська Армія

УРСР - Українська Радянська Соціалістична Республіка

хв. - хвилин

ЦК КПУ - Центральний Комітет Комуністичної партії України

Діти, пам'ятайте, навіть ворог вас буде шанувати, коли ви будете витривалі в своїх поглядах і будете мати своє лице, свою ідентичність.

Марта Цегельська

ВСТУП

Період ХХ століття був складним для українців та вірних Української Греко-Католицької Церкви, бо саме в тому часі відбулося дві світові війни, тричі змінювалася влада та було організовано три голодомори. УГКЦ зазнала численних переслідувань та репресій. З відходом у вічність старших поколінь втрачається пам'ять про багатостраждальне минуле нашої Церкви. Доцільністю такого дослідження необхідність є пригадати та зберегти пам'ять про те, якою ціною здобувалося право на існування та незалежність нашої держави та Церкви. Поряд з тим вшанувати пам'ять людей, котрі у найскладніші періоди існування УГКЦ були світлом для Церкви та народу.

Вважаю доцільним, на прикладі двох поколінь священників Цегельських – о. Ігнатія (батька) та о. Артемія (сина) представити злагодженість та цілеспрямованість дій радянської влади спрямованої проти єпархіального духовенства для ліквідації УГКЦ, а відтак і знищення національного духу українського народу. Родина Цегельських, прагнучи зберегти вірність Церкві, зазнала різних переслідувань, заборон, численних арештів та заслання.

Отці Ігнатій та Артемії є прикладом незламності християнського духу. Завдяки таким стовпам Церкви, Христова віра, всупереч офіційній атеїстичній пропаганді, передавалася з покоління в покоління і принесла плід у вигляді сучасної вільної Церкви.

Проблематика дослідження: Постаті священників Ігнатія та Артемія Цегельських є мало дослідженими, тому є необхідним представити та проаналізувати на їхньому прикладі дії радянської влади по відношенню до священників у часи ліквідації УГКЦ. Показати проблематику душпастирського служіння греко-католицького духовенства в умовах офіційної заборони та переслідування Церкви.

Актуальність теми полягає у спробі крізь призму життя і діяльності священика зобразити історію церкви, її ліквідацію, існування в умовах репресій з боку режиму. Це також можливість представити долю одруженого парафіяльного духовенства та їхніх родин, котрі залишилися вірними своїй Церкві.

Мета: На прикладі священичої родини отців Ігнатія та Артемія Цегельських продемонструвати як саме відбувалися репресії радянської влади по відношенню щодо духовенства УГКЦ.

Завдання:

1. представити біографію о. Ігнатія та о. Артемія Цегельських;
2. охарактеризувати репресивну діяльність радянської влади під час спроб ліквідації УГКЦ;
3. проаналізувати діяльність греко-католицького духовенства в умовах ліквідації УГКЦ;
4. висвітлити особливості душпастирської діяльності священиків на засланні та в таборах;
5. представити особливості служіння греко-католицьких священиків в умовах підпільного існування;
6. охарактеризувати долю родин греко-католицьких священиків.

Об'єктом дослідження виступає постать о. Ігнатія та о. Артемія Цегельських. Суб'єктом дослідження – їхня діяльність в умовах тоталітарного радянського режиму.

У праці використано **методи:** комплексного аналізу, синтезу, хронології, метод інтерв'ю, дослідницький метод, реконструкції подій та узагальнення.

Хронологічні межі дослідження є період від єрейських свячень о. Ігнатія Цегельського (1912 р.) до смерті о. Артемія (1985 р.). Окрім того для представлення біографії о. Ігнатія, необхідно вийти за ці межі.

Огляд джерел та літератури: Для написання праці використовувалися неопубліковані та опубліковані джерела. Неопублікованими джерелами є інтерв'ю з Архіву Інституту історії Церкви, приватний архів Олександри

Крип'якевич та архівно-слідча справа о. Ігнатія. Використовувалися інтерв'ю дочки о. Ігнатія Дарії Коваль, дружини о. Артемія Марти Цегельської та дочки Олександри Крип'якевич. В приватному архіві дочки о. Артемія Олександри Крип'якевич зберігаються деякі листи отців, пам'ятні фотографії, копії та оригінали документів, спогади та інші матеріали. Також у праці було використано архівно-слідчу справу о. Ігнатія Цегельського. На жаль, не вдалося опрацювати архівно-слідчої справи о. Артемія. Для представлення біографічних даних священників та їх діяльності до середини 1940-х років були опрацьовані документи з Центрального державного історичного архіву у м. Львові.

До опублікованих джерел належать праця Юрія Цегельського *«Зага роду Цегельських»*, в якій міститься розповідь про отців Цегельських та документи радянських органів державної безпеки, що є опубліковані у двотомнику *«Ліквідація УГКЦ 1939-1946»* та у збірнику *«Нескорена Церква: подвижництво греко-католиків України в боротьбі за віру і державу»* Володимира Сергійчука, в якій містяться агентурні звіти по справі та причини арешту.

Серед монографій, які були використані в дослідженні варто згадати книгу канадського дослідника Богдана Боцюрківа *«Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939-1950)»*. Ця праця на даний час є однією з найкращих на тему ліквідації УГКЦ радянським режимом. Окрім неї багато цінної інформації було взято зі збірника наукових статей *«Ковчег. Науковий збірник з церковної історії»*, зокрема стаття Світлани Гуркіної *«Возз'єднання по Сталінськи: греко-Католицьке духовенство перед викликом державного насилля»* та Богдана Боцюрківа *«Українська Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946 - 1989)»*. Окрім цього до уваги бралися безліч газет та статей в яких містилася інформація про отців Цегельських, зокрема такі газети як *«Християнський голос»*, *«Свобода»*, *«Арка»*, *«Історична правда»*, *«Патріархат»* та ін. Ще одним джерелом інформації були відеозаписи сімейних зустрічей родини Цегельських, а також відео інтерв'ю дружини о. Артемія та єп. Павла Василика, який зустрів отця в тюрмі на Лонцького.

У дослідженні також були використані праці о. Артемія Цегельського *«Музичне життя в Духовній семінарії у Львові»* та *«Догматичні і обрядові різниці між Греко-Католицькою і Православною Церквою»*. Крім того, використовувалися різні записи, листи та нотатки отців, проте, на жаль, записи велися незрозумілим почерком, тому не вся інформація була читабельною.

Структура роботи: Дослідження структурно складається зі змісту, списку скорочень, вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел і літератури, додатків та ілюстрацій.

У першому розділі розглянемо життєвий шлях та діяльність о. Ігнатія та о. Артемія Цегельських до їхнього арешту. Зокрема про закордонні студії о. Ігнатія та капеланство в австрійській армії, про його просвітницьку діяльність та репресії зі сторони польської влади. В біографії о. Артемія наголошено на здобутті ним музичної освіти та організацію музичного життя в Духовній Семінарії.

У другому розділі представимо особливості та стратегію ліквідації УГКЦ радянською владою, зокрема арешт отців та їхнє заслання, подальшу долю їхніх родин. Розглянемо їхнє душпастирське служіння в тюрмах та у таборах.

У третьому розділі проаналізуємо особливості та проблематику священничої діяльності в умовах переслідування та підпілля УГКЦ. Також розглянемо налагоджену комунікацію із зовнішнім світом.

РОЗДІЛ 1

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ О. ІГНАТІЯ ТА О. АРТЕМІЯ ЦЕГЕЛЬСЬКИХ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Родина Цегельських належала до славного роду гербу «Доленга»¹. Першим відомим предком Цегельських є о. Юрій Цегельський, який народився близько 1590 року в с. Острів, Ярославського повіту, де потім був парохом. Він мав титул крилошанина (капітуляра) Перемишльської дієцезії². Його внуком був о. Іван Цегельський (1739-1809), рукоположений митрополитом Атаназієм Шептицьким в 1774 році³ та призначений парохом в с. Острів. Був у шлюбі з Іриною Пацлавською, з якою мали семеро дітей, зокрема син Теодор (1792-1843) також вибирав дорогу священничого служіння. Був парохом храму Покрови Пресвятої Богородиці в с. Висоцьке на Брідщині⁴, де був похований⁵. Сини о. Теодора – Тома-Віктор⁶ (1831-1862) та Лев (1816-1898) також обрали священниче служіння. Зокрема останній успадкував по батькові парафію в с. Висоцьке. Отець Лев Цегельський мав п'ятеро дітей, серед яких двоє стали священниками, а саме: о. Миколай (1849-1939) та о. Михайло (1848-1944). Останній у 1875 році став сотрудником свого батька в с. Висоцьке, а в 1882 році його призначено парохом храму Різдва Пресвятої Богородиці в м. Кам'янка Струмилова⁷.

Отець Михайло Цегельський був одним із співзасновників товариства просвіта, головою повітової філії Української Національної Ради, провадив різні патріотичні рухи в Кам'янці Струмиловій. В часі Першої світової війни –

¹ Познанські Цегельські вважають себе приналежними до гербу Доленга (що відповідає інформації у їхніх гербовниках), а також у списку гербу Доленга є носії Цегельські. Gajl T. *Herbarz Polski od średniowiecza do XX w.* Gdansk 2007, 423.

² Купчик Л. (ред.). *Родом зі Струсова. Розповіді про Цегельських.* Львів-Бетлегем, 2002, 11.

³ Крип'якевич О. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський* // Приватний архів Крип'якевич Олександр, 1.

⁴ Географічно Брідщина охоплює частину Бродівського, Радеківського та Буського районів Львівської області.

⁵ Мельник І. *Державник із священничого роду* // zbruc.eu (30.08.2015).

⁶ Він є засновником Струсівської гілки роду, до якої належали: о. Теодор (1861-1939) та бл. о. Микола Сава Йосафат (1896-1951), беатифікований 27 червня 2001 року папою Іваном-Павлом II у Львові. Купчик. (ред.). *Родом зі Струсова. Розповіді про Цегельських*, 15.

⁷ Крип'якевич. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський*, 1.

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ О. ІГНАТІЯ ТА О. АРТЕМІЯ ЦЕГЕЛЬСЬКИХ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

затриманий російською окупаційною владою та виселений до Києва в числі заручників-галичан, проте там зміг продовжити свою священничу діяльність. Згодом у 1917 році від митрополита Андрея Шептицького отримав повноваження Генерального вікарія для греко-католиків Великої України з осідком у Києві⁸.

13 грудня 1886 року в Кам'янці Струмиловій народився Ігнатій-Климентій в родині о. Михайла Цегельського, пароха і декана, папського шамбеляна, титулованого графом римським, визначного церковного й громадського діяча, та Анізії Дзерович зі священничої родини, що на Стрийщині⁹.

1.1. ДІЯЛЬНІСТЬ О. ІГНАТІЯ ЦЕГЕЛЬСЬКОГО В 1910-1940-Х РОКАХ

Ігнатій був наймолодшим із синів в родині о. Михайла. Своє перше ім'я отримав на честь о. Ігнатія Моравецького¹⁰, який був парохом в Кам'янці Струмиловій ще перед отцем Михайлом Цегельським. Своє друге ім'я «Климентій», отримав у зв'язку з підготовкою до святкування 900-річчя хрещення Русі, а саме в честь четвертого папи Климента I. Папа був тісно пов'язаний із зародженням християнства в Україні, помер мученицькою смертю в Криму близько сотого року¹¹.

В 1897 році закінчив початкову школу в Кам'янці Струмиловій, потім навчався ще сім років у Державній Реальній гімназії у Львові, де бажав здобути професію інженера. Проте згодом змінив своє рішення щодо професії та заявив батькам про намір стати неодруженим священником¹². Рішення про celibat у родині Ігнатія прийняли з певним здивуванням. Зі щоденника сина, о. Артемія, довідуємось, що на той час навіть митрополит Андрей швидше відраджував від celibату та просив добре подумати, аніж схвалював¹³.

⁸ Крип'якевич. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський*, 1.

⁹ Крип'якевич. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський*, 1.

¹⁰ Отець Михайло був призначений сотрудником о. Ігнатія Моравецького з 1875 по 1877 рр. *Отець Михайл Цегельський // Приватний архів Крип'якевич Олександр*, 1.

¹¹ Цегельський Ю. *Зага роду Цегельських*. США 1992, 459.

¹² Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 460.

¹³ Крип'якевич. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський*, 3.

Після закінчення гімназії один рік отримував приватні уроки, зокрема латини та греки. В 1905 році вступив на теологічні студії у Львові. В 1907 році митрополит Андрей Шептицький відправив його студіюватися в Інсбрук в єзуїтську колегію Канізіянеум¹⁴.

На початку ХХ століття питанням поширення католицизму на схід займалися єзуїти, які мали чималий вплив та зацікавленість в цьому процесі. Проте їхні методи були радше насаджуванням польського католицизму, аніж рівноправним діалогуванням. Будучи вже дяконом, за порученням митрополита Андрея Шептицького, Ігнатій активно брав участь в обговореннях питання помісності Української Церкви¹⁵ на Велеградських з'їздах¹⁶. Наголошував на патріарших правах Києво-Галицьких митрополитів Петра Могили і Веніамина Рутського, чим і запам'ятався польським єзуїтам. Це дійшло до генерального настоятеля єзуїтів, кардинала Влодзімежа Ледуховського, який негативно це сприйняв. Пізніше, з цієї причини комісія в Канізіянеумі без пояснень відмовила Ігнатію Цегельському в захисті дисертації, незважаючи на відмінні знання студента. Це викликало обурення в українській спільноті та в митрополита Андрея. Митрополит подбав про те, щоб Ігнатій продовжив студіюватися¹⁷, тому з 1910 року він навчався у Відні в інституті Августінеум на вищих теологічних студіях з морального богослов'я¹⁸.

За згодою митрополита Ігнатій переіменув своє бажання бути неодруженим священиком. Восени 1912 року на весіллі у брата, доктора Романа Цегельського, познайомився з Ольгою-Іриною Левинською, а вже 12-го грудня 1912 року вони одружилися. Ольга-Ірина походила з Чернівців та належала до українського

¹⁴ ЦДІАЛ ф. 201, оп. 1в, спр. 1812, арк. 77.

¹⁵ Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 460, 462.

¹⁶ Велеградські з'їзди були спробою представників східних католицьких церков активно включитись у християнський екуменічний рух. Натомість Католицька Церква прагнула «винайти спосіб, який міг би привести до сполуки церкви православної з католицькою», та «розпочати нове навернення слов'ян (православних «схизматиків», за тодішньою термінологією) або принаймні «пропустити дорогу до нав'язання відносин між католицькими слов'янами і великим православним Сходом». Мадей Н. *Велеградські з'їзди // Українське релігієзнавство* 23 (2002) 74-75.

¹⁷ Крип'якевич. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський*, 4.

¹⁸ ЦДІАЛ ф. 201, оп. 1в, спр. 1812, арк. 77.

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ О. ІГНАТІЯ ТА О. АРТЕМІЯ ЦЕГЕЛЬСЬКИХ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ шляхетного роду Левинських, була дочкою професора та радника єпископської консисторії о. Атаназія Левинського¹⁹.

29 грудня 1912 року митрополит Андрей Шептицький рукоположив Ігнатія в священничий сан. Після свячень був призначений сотрудником, а потім і катехитом у місті Стрий. Там же 20 квітня 1914-го року в отця народився син Артемій²⁰.

1914 рік був початком Першої світової війни. У Стрий прибули безліч добровольців, які сформували Український легіон. Тим легіоном зайнялася Бойова Управа, яка звернулася з проханням до о. Ігнатія Цегельського, щоб заопікувався ними. Отець очолив комітет в Стрию, що дбав про харчування легіону Січових Стрільців²¹.

Австрійське командування призначило командиром легіону професора Михайла Галушинського, який в свою чергу сформував лише три батальйони, що були приблизно десятою частиною добровольців, а решту розпустив по хатах. Згодом це рішення було поставлене на суд, бо фактично розпустили потенційних рекрутів²², які згодом потрапили у руки російської армії. Про ці події о. Ігнатій писав у своєму щоденнику²³.

Через наступ російських військ на Галичину, о. Ігнатій був змушений покинути українські землі та переїхати з сім'єю до Угорщини в Будапешт²⁴. Там він зголосився бути військовим капеланом Українських Січових Стрільців. Богослужіння для українців та угорців східного обряду провадив у храмі Покрови Пресвятої Богородиці²⁵. Проте довго там не затримався, бо в 1915 році, вже як австрійський капелан, прибув до Відня, перебував там до 1918 року²⁶. Оскільки Львів був окупований російською армією, а Галицька митрополія була відтята від Австро-Угорської імперії, то повноваження вирішувати різні питання

¹⁹ Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 463.

²⁰ Коваль Д. Інтерв'ю від 20.02.1994 / інтерв'юер Купчик Р. // АПЦ, спр. П-1-1-51.

²¹ Купчик Л. *Доля отця Ігнатія Цегельського* // *Свобода* 45 (Серпень-вересень 2009) 7.

²² Новобранець.

²³ Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 464.

²⁴ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 2.

²⁵ Крип'якевич. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський*, 4.

²⁶ ЦДІАЛ ф. 201, оп. 1в, спр. 1812, арк. 78.

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ О. ІГНАТІЯ ТА О. АРТЕМІЯ ЦЕГЕЛЬСЬКИХ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

греко-католицької митрополії мав віденський архієпископ Теодор Інніцер. Той дав розпорядження о. Ігнатію закінчити незавершені студії в Канізіянеумі у Віденському університеті Августінеумі. Проте докторську працю довелося переписати, щоб уникнути потенційно небажаного конфлікту з єзуїтами з Канізіянеума²⁷. Другого липня 1915 року Ігнатій Цегельський отримує докторський ступінь. Отця д-ра було підвищено до рангу капітана та відкликано до Будапешту, де його призначили деканом всіх греко-католицьких капеланів в Угорщині та нагородили хрестом «За найвищі заслуги»²⁸.

Після Листопадового перевороту о. Ігнатій Цегельський повернувся до Стрия на місце катехита, але вже скоро поїхав назад в Будапешт з дипломатичною місією від уряду ЗУНР²⁹. В часі правління гетьмана Скоропадського отець також опікувався як військовий капелан загонами Січових Стрільців, що були при австрійській армії в Києві³⁰.

У червні 1919 року армія Галлера³¹ завдала поразки УГА та захопила Західну Україну. 22 травня в Завадові, що біля Стрия, польські легіонери першої бригади Юзефа Пілсудського вбивають українського композитора та місцевого пароха о. Остапа Нижанківського³². Отець Артемій Цегельський в своєму щоденнику записав так:

Там польські бандити під претекстом патріотизму розстріляли в саді приходства отця Остапа Нижанківського, композитора, диригента стрийського хору «Бояна», засновника «Маслосоюзу», громадського діяча. Примусили викопати собі могилу. Отець Остап попросив лиш дозволу помолитися. Після розстрілу залишилась вдова, яка довго бідувала³³.

З тієї причини о. Ігнатія тимчасово призначають адміністратором на парафію в Завадові. Недовго о. Ігнатій виконував обов'язки адміністратора, бо

²⁷ Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 468-469.

²⁸ Крип'якевич. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський*, 5.

²⁹ Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 470.

³⁰ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 2.

³¹ Армія Галлера – польське військове об'єднання, сформоване 1917 року, назване за прізвиськом командира Ю. Галлера. Створення «армії Галлера» передбачало використання їх на боці військ Антанти. З квітня – по червень 1919 року перебазовують до Польщі, де в боротьбі з УГА отримують перемогу. Так 28 червня 1919 року була окупована Східна Галичина до р. Збруч та Волинь до р. Горинь. Симоненко Р. *Армія Галлера // Енциклопедія історії України*. Т. III. Київ 2003, 121.

³² Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 2.

³³ *Зі щоденника отця Артемія // Приватний архів Крип'якевич Олександри.*

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ О. ІГНАТІЯ ТА О. АРТЕМІЯ ЦЕГЕЛЬСЬКИХ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

вже в 1920 році на місце пароха призначили іншого священника, тому його переводять на катехитурю до Городка Ягайлонського, де парохом був о. Володимир Лиско, чоловік Іванни Цегельської, яка була сестрою о. Ігнатія³⁴. В 1921 році, з переведенням о. Володимира на парафію в містечко Сасів, що на Золочівщині³⁵, керувати школою почав о. Ігнатій³⁶. В Городку отець з родиною проживає до 1929 року³⁷. В своєму щоденнику о. Артемій Цегельський записав: «Не було вулиць, які б не стоптав в Городку мій татко, але найбільш стоптані ним були вулиця на схід до "Рідної Школи", якої був головою, до гімназії, дорога з міської церкви до "Каси помочі"»³⁸.

Діти отця, яких на той час вже було четверо, ходили до народної школи, яку приватно своїми силами організувала українська інтелігенція. Вони щомісячно складали свої пожертви, а також організовували безліч різних вистав, кошти з яких ішли на утримання школи. У тих виставах також брала участь Ольга Левинська. Діти Цегельських – Артемій, Неоніла і Дарія, виступали у школі з лекціями на різні теми етики та моралі³⁹. Навчання тривало протягом двох років, бо на довший період громаді не вистачало коштів⁴⁰. Потім навчання продовжували в польській гімназії в Городку⁴¹.

Отець Ігнатій мав деякі виклади в гімназії, навчав хорового співу, додатково давав дітям лекції з української літератури⁴². Завжди старався гуртувати українських дітей, опікувався ними, плекав в них національну свідомість, організовував реколекції, спільні розважання, провадив Марійські дружини⁴³, дуже добре організував «Пасхальну драму»⁴⁴, якою навіть зацікавилися кореспонденти зі Львова, які влаштували інтерв'ю, яке згодом опублікували в

³⁴ Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 470.

³⁵ Купчик Л. *Роман Лиско. Блаженний слуга Бога та вірний син України*. Львів 2009, 8.

³⁶ Паламарчук О. *Просвіта і просвітяни Городка*. Львів 1998.

³⁷ ЦДІАЛ ф. 201, оп. 1в, спр. 1812, арк. 78.

³⁸ *Зі щоденника отця Артемія*.

³⁹ *Зі щоденника отця Артемія*.

⁴⁰ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 3.

⁴¹ Осика А. Інтерв'ю від 03.02.1997 / інтерв'юер Купчик Л. // АПЦ, спр. П-1-1-838, 5.

⁴² Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 3.

⁴³ Осика. Інтерв'ю від 03.02.1997, 5;

Ілюстрація №1.

⁴⁴ Ілюстрація №2.

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ О. ІГНАТІЯ ТА О. АРТЕМІЯ ЦЕГЕЛЬСЬКИХ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ газеті⁴⁵. Окрім «Пасхальної драми» також ставилися «Вифлиємські зорі», «Блудний син», «Йосиф з Єгипту», «Вечорниці» Ніщинського⁴⁶. У різдвяний період о. Ігнатій організовував серед молоді коляду для збору коштів на потреби школи⁴⁷.

Загалом ще у 1921 році для потреб «Рідної школи» громада Городка збрала більше 13,5 тисяч злотих. Протягом наступних років, завдяки щедрим пожертвам, з'явилася змога передплачувати книжки та українські часописи для учнів. Зокрема оформили передплату на таку періодику: «Рідна школа», «Українське юнацтво», «Наш приятель», «Рідна мова», «Світ дитини», «Дзвіночок»⁴⁸.

Школа активно розвивалася, в ній виховувалась та формувалась активна, освічена та патріотично настроєна молодь. Це не могло подобатися польській владі:

Здавалося, перепон для розвитку «Рідної школи» не існувало, проте шовіністична політика урядовців спрямовувалася на полонізацію населення Західної України. У 1924 році українські школи були закриті. «Ми, малі школярі, – розповідає про ті часи п. С.Горбаль, – коли прийшли одного дня до школи, то побачили заплomboвані двері... Польські вчителі забрали шкільні каталоги і усіх нас переписали до польської школи. За ініціативою о.Цегельського ми ще 14 днів навчатися у каплиці церкви святого Івана і одержали свідоцтва про закінчення кожен своєї кляси»⁴⁹

Також о. Ігнатій брав активну участь у відстоюванні прав українців в умовах польського шовінізму⁵⁰: «Лише завдяки неймовірним зусиллям ентузіастів вдалося відновити функціонування осередку «Рідної школи». У 1927 році бурса та «Рідна школа» діяли досить активно. Цими осередками опікувалася Петра Паламарчукова під наглядом голови виділу Ігнатія Цегельського»⁵¹.

Зі спогадів Катерини Сапеляк о. Ігнатій був «душею просвітянської роботи в Городку». Також у своїй книжці вона пише про велику заслугу священників, які

⁴⁵ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 3.

⁴⁶ Крип'якевич. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський*, 8.

⁴⁷ Смілка Р. *У Городку відновили осередок патріотичної молодіжної організації «Сокіл» // Народна думка* 49 (9 грудня 2011), 9.

⁴⁸ Паламарчук. *Просвіта і просвітяни Городка*.

⁴⁹ Паламарчук. *Просвіта і просвітяни Городка*.

⁵⁰ Купчик. *Доля отця Ігнатія Цегельського*, 7.

⁵¹ Паламарчук. *Просвіта і просвітяни Городка*.

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ О. ІГНАТІЯ ТА О. АРТЕМІЯ ЦЕГЕЛЬСЬКИХ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

мали авторитет в населення, бо через свої проповіді мали великий вплив на парафіян, формуючи їхній релігійний та національно-патріотичний світогляд:

Душею просвітянської роботи в Городку був о. др.Ігнатій Цегельський – катехит гімназії... В Городку у цей час багато мішан розмовляло тільки польською мовою. Вважали її панівною, а рідну українську – «хлопською»... Діячі «Просвіти» брали на себе обов'язки місіонерів, намагались переконувати таких громадян у тому, що ми живемо на українській землі, маємо свою прекрасну рідну мову, пісню, чудові звичаї і обряди. Велику справу робили священники, які мали авторитет у населення, бо усі були просвітянами. І що на проповіді сказав отець – було святим⁵².

Польські вчителі з повагою ставилися до діяльності та особи о. Ігнатія⁵³, проте «активна суспільна позиція і громадська діяльність отця-доктора не подобалася польським органам у Городку, тому вони в 1929 році вольовим рішенням переводять о. Цегельського на катехитурі у Львів, що було явним порушенням конкордату, який гарантував права ієрархії греко-католицької церкви»⁵⁴. Варто наголосити, що в тих часах Греко-Католицька Церква на Галичині була вагомим суспільно-політичною силою. Це була одна з установ, на яку польський уряд мав обмежений вплив і не міг втручатися в її справи, бо ГКЦ перебувала під протекцією Ватикану за укладеним конкордатом для Католицьких Церков⁵⁵.

Підставою для переведення о. Ігнатія Цегельського на катехитурі до Львова польська шкільна влада взяла той факт, що ректор Богословської Академії о. Йосиф Сліпий запросив о. Ігнатія викладати моральне богослов'я. Про це підтверджує лист від 1 вересня 1929 року отця ректора до митрополита Андрея Шептицького з проханням «для добра Академії призначити сталим катехитом о. др. І. Цегельського, як дуже успішно працюючого, про що теж просять о. Костельник і о. Лаба»⁵⁶. Незважаючи на те, що виклади в академії практично не оплачувалися та не створювали перешкод проведенню уроків у школі, шкільна влада шукала в першу чергу спосіб як позбутися його з Городка⁵⁷. Отця Ігнатія

⁵² Паламарчук. *Просвіта і просвітяни Городка*.

⁵³ Осика. Інтерв'ю від 03.02.1997, 5.

⁵⁴ Крип'якевич. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський*, 6.

⁵⁵ Скаун Р. *«Пацифікація»: польські репресії 1930 року в Галичині*. Львів 2012, 155.

⁵⁶ Крип'якевич. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський*, 7.

⁵⁷ Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 471.

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ О. ІГНАТІЯ ТА О. АРТЕМІЯ ЦЕГЕЛЬСЬКИХ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

перевели на посаду катехита молодших класів в Академічну гімназію та польську гімназію, в якій навчалося чимало дітей з греко-католицьких сімей⁵⁸.

Рішення про переведення до Львова о. Ігнатій намагався оскаржити у суді. В цьому його підтримав митрополит Андрей Шептицький, бо це суперечило укладеному конкордату з Католицькою Церквою. Проте нижча судова інстанція не лише не задовільнила прохання, але й звільнила о. Ігнатія з посади, заборонивши мати будь-які виклади, навіть у приватних закладах⁵⁹.

Тоді 6 червня 1930 року⁶⁰ митрополит Андрей призначає о. Ігнатія адміністратором парафії в селі Мшана, що біля Городка. Це рішення давало змогу о. Ігнатію займатися суспільно-громадською на Городоччині, а також продовжувати читати лекції у Богословській академії⁶¹.

Восени 1930 року, за наказом Юзефа Пілсудського, почалися репресивні дії польською армією проти українського населення, що отримали назву «пацифікація». Ця акція охопила більш ніж чотириста сіл. Її метою було викрити та «умиротворити» саботажників. В процесі обшуків неодноразово руйнувалося людське майно⁶².

Командир, якого призначили «спацифікувати» село, прийшов з офіцерами до парафіяльного будинку, де перебував о. Ігнатій Цегельський. Офіцери почали займати будинок, але отець заборонив їм це робити, аргументувавши, що це не воєнний час і вони не мають згоди церковної влади. Це був досить небезпечний крок, який створив напружену ситуацію. Командир розізлився, що йому не підкорилися, але заглянувши в документи, перепитав прізвище о. Ігнатія. У розмові виявилися родові зв'язки Цегельських до Познаня. Для розуміння варто пояснити, що у документах прізвище подавалося як Cegielski. Той командир був родом із міста Познаня, в якому з 1846 року діяла фабрика H. Cegielski – Poznan S.A⁶³. Тоді командир залишився сам, а офіцерам наказав іти в інші хати⁶⁴.

⁵⁸ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 5.

⁵⁹ Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 471.

⁶⁰ ЦДІАЛ ф. 201, оп. 1в, спр. 1812, арк. 78.

⁶¹ Крип'якевич. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський*, 6.

⁶² Скакун. «Пацифікація»: польські репресії 1930 року в Галичині, 47-49.

⁶³ *Witamy w swiecie H. Cegielski-poznań S.A.* // hcp.eu (2017).

⁶⁴ Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 472.

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ О. ІГНАТІЯ ТА О. АРТЕМІЯ ЦЕГЕЛЬСЬКИХ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Село Мшана в Городеччині засадничо було «кацапським» селом, але вже за австрійських часів, майже поголовно, уживана назва русин і руський виходила з ужиття. Її заступила назва українець та український, але «кацапи» даліше вперто називали себе «русин». Також поляки вперто не вживали назви українець і то навіть в урядових документах⁶⁵.

Той польський капітан та його офіцери дослівно виконали наказ. Питали хто є «русин» і «спацифіковували» москвофілів, які називали себе «русинами»⁶⁶.

Також у селі була кацапська (проросійська) читальня ім. Качковського. Зимом 1931 на зборах учасників читальні кацапи обрали о. Ігнатія Цегельського головою своєї спільноти, бо побачили, що від поляків не варто нічого доброго очікувати. А отець в скорому часі приєднав читальню до «Просвіти»⁶⁷.

Протягом того часу Митрополіча консисторія судилася з польською шкільною кураторією в справі о. Ігнатія Цегельського про звільнення та заборону викладати⁶⁸. Навесні 1931 року справу було передано до найвищого суду у Варшаві. Отець особисто їздив у Варшаву на суд та виграв справу з певним відшкодуванням завданих збитків⁶⁹.

Отця Ігнатія знову допускають до навчання у школі, проте залишається статус кво⁷⁰ на попереднє місце праці, тому отець змушений переїхати. 15 листопада 1931 року⁷¹ він повернувся назад до Городка. Через активну проукраїнську позицію, в Городку Ягайлонським надалі залишаються різного роду конфлікти з місцевою польською владою⁷².

Доходить до того, що Шкільна Кураторія відправляє його на передчасну емеритуру⁷³. Отець Ігнатій погоджується з тим рішенням, бо фінансово це було вигідно. На посаді катехита він перебував до 1935 року⁷⁴.

В 1935 році о. Ігнатій став сотрудником свого батька о. шамбеляна Михайла Цегельського, переїхавши до нього на парафію в Кам'янку Струмилову, де

⁶⁵ Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 472

⁶⁶ Крип'якевич. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський*, 8.

⁶⁷ Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 473

⁶⁸ ЦДІАЛ ф. 201, оп. 2а, спр. 1777, арк. 182-184.

⁶⁹ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 5.

⁷⁰ Статус кво – становище, що існувало або існує в той чи інший момент. *Статус кво // Словник української мови: в 11 томах*. Т. ІХ. Київ 1978, 671.

⁷¹ ЦДІАЛ ф. 201, оп. 1в, спр. 1812, арк. 78.

⁷² Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 474

⁷³ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 5.

⁷⁴ Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 474.

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ О. ІГНАТІЯ ТА О. АРТЕМІЯ ЦЕГЕЛЬСЬКИХ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

служив в церкві Різдва Пресвятої Богородиці⁷⁵. Водночас, за дорученням ректора Йосипа Сліпого, продовжив викладати моральне богослов'я в Богословській Академії⁷⁶.

В період з 1935 по 1937 роки перебування в Кам'янці о. Ігнатій був членом і засновником багатьох товариств і громадських рухів⁷⁷, вклав багато зусиль в розвиток мирянських братств, посприяв відбудові «Народного дому»⁷⁸, архітектором якого був видатний будівничий та меценат Іван Левинський⁷⁹. Також о. Ігнатій був в управі товариства «Відродження», метою якого була боротьба з алкогольною залежністю⁸⁰. Активно займався працею з алкозалежними, писав статті та дописи на антиалкогольну тематику до часопису «Нива»⁸¹. В 1936 році брав участь в міжнародному антиалкогольному конгресі, який відбувався у Варшаві⁸².

В 1937 році митрополит призначив о. Ігнатія Цегельського парохом на парафію в Любіні Великому, оскільки там звільнилося місце. Також це було зроблено з метою скоротити час добирання до Богословської Академії⁸³.

В 1942 році о. Євген Дмитрук, чоловік дочки Ігнатія Неонілі, переїхав на парафію в Любінь адміністратором, а о. Ігнатій на парафію в Кам'янку Струмилову, сотрудником та помічником для свого старенького батька о. Михайла Цегельського⁸⁴. 5 квітня 1944 року помирає о. шамбелян Михайло Цегельський і о. Ігнатій на підставі наступництва стає деканом та парохом Кам'янки Струмилової⁸⁵.

⁷⁵ ЦДІАЛ ф. 201, оп. 1в, спр. 1812, арк. 77.

⁷⁶ Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 474.

⁷⁷ Паламарчук. *Просвіта і просвітяни Городка*; Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 475.

⁷⁸ Крип'якевич. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський*, 9.

⁷⁹ Копиляк І. *Архітектура українських клубних будівель. Традиції і майбутнє // Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Т. 1. Архітектура 2с. Львів 2019, 31.

⁸⁰ Варто зазначити, що часто членами, а то й провідниками гуртків «Відродження» були греко-католицькі священики. Так було у с. Ятвяги – о. Королюк. Терпилівка – о. В. Герасимович та о. І. Яцишин. Підпечари – о. Д. Ганушевський. Городок Ягайлонський – о. І. Цегельський, а також і багато інших галицьких сіл та міст. Гадомський Т. *Діяльність церковних Братств тверезості УГКЦ В Галичині з ХІХ по І-шу половину ХХ ст.: історично-пасторальний аспект. Погляд в сучасність*. М.А. Dissertation, УКУ 2011, 37.

⁸¹ Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 476.

⁸² Купчик. *Доля отця Ігнатія Цегельського*, 7.

⁸³ Крип'якевич. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський*, 9.

⁸⁴ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 12.

⁸⁵ Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 475.

1.2. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ О. АРТЕМІЯ ЦЕГЕЛЬСЬКОГО ЯК СВЯЩЕНИКА В 1930-1940-Х РОКАХ

Отець Артемій Цегельський народився в м. Стрий 20 квітня 1914 року в родині греко-католицького священика, ісповідника віри, о. д-ра Ігнатія Цегельського⁸⁶. До Городка Ягайлонського родина Цегельських з малим Артемієм переїхала в 1920 році⁸⁷. Початкову школу Артемій закінчив в Городку Ягайлонським. Це та «Рідна школа», яку громада утримувала власними зусиллями, створив її парох о. Володимир Лиско. Отець доктор Ігнатій Цегельський був призначений в школі катехитом, а сестра о. Ігнатія, Марія Цегельська – тітка Артемія, була його вчителькою в початкових класах⁸⁸.

З 1924 по 1932 роки навчався в державній гімназії в Городку Ягайлонським і державній гімназії у Львові, закінчив вісім класів державним іспитом та отримав свідоцтво зрілості⁸⁹. Навчався в двох закладах, бо його батька, о. Ігнатія, шкільна кураторія в 1929 році перенесла з Городка Ягайлонського до Львова, а потім в 1930 році митрополит Андрей Шептицький призначив його адміністратором в селі Мшана, що поблизу Городка⁹⁰.

Варто зауважити, що Артемію з дитинства мав добрий хист до музики. Його мати, Ольга Левинська, була шкільним вчителем гри на фортепіано. Заодно вдома цьому навчала Артемія. Проте гра на фортепіано не дуже подобалася йому, тому з початкової школи Артемій почав навчатись гри на скрипці у директора школи Степана Гаврищука, а згодом у скрипаля Станіслава Соболевського⁹¹.

Пригадую собі Городок і дир. Гаврищука, що вчив мене зі своєю донькою Зонею гри на скрипці, гарно потім співала в Раді у Львові в 1940. Потім був професор Соболевський. З кінцем четвертої класи гімназії я почав доїздити до Музичного Інститута ім. М. Лисенка

⁸⁶ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 1.

⁸⁷ Світенко Л. *Спогад про городоцький період в житті священика-ісповідника віри о. Артемія Цегельського* // Приватний архів Крип'якевич Олександр, 1.

⁸⁸ Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 477.

⁸⁹ ЦДІАЛ ф. 201, оп. 1в, спр. 954, арк. 3.

⁹⁰ Крип'якевич. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський*, 6.

⁹¹ Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 477.

до Львова і навчав мене проф. Перфецький. Перерва. З шостої класи я почав регулярні доїзди, увінчані дипломом музики у 1934 р.⁹²

Артемій був учасником патріотичного товариства «Сокіл», брав активну участь в громадському житті Городка. Кожного року в часі Зелених свят була традиція вшанування пам'яті полеглих героїв УГА та УСС, відвідували місця їхніх поховань⁹³. Зокрема, в 1934 році, відбулася панахида на могилах Юрія Березинського, Володимира Старика, Василя Біласа, Дмитра Данилишина та інших учасників акції нападу на пошту в Городку з метою вилученням коштів у польських державних інституцій для діяльності ОУН. Під час нападу двох було смертельно поранено, а решту страчено 24 грудня 1932 року в львівській тюрмі Бригідки⁹⁴. За акцією вшанування пам'яті пильно стежили польські агенти в цивільному. У тій акції також брали участь діти о. Ігнатія. Зі спогадів о. Артемія:

На зелені Свята після панахиди на стрілецьких могилах процесія пішла на могили Березинського і Старика. Відслужено панахиду. Проповіді не було. Хтось почав «Вічна пам'ять» на мотив «Ой та зажурились», потім співали слова тої пісні аж до куплета «Буде лях проклятий батьками орати, матерями волочити», а далі «Вернуться ще тії Стрільці Січовії, задрожить тоді Варшава.» Співали всі старші, молодь. На могилі стояв поляк Новачевскі і дивився хто співає. Аж тут хтось вигукнув, що іде начальник постерунку. Головні герої пірнули в кущі, жіноцтво поволі розійшлося. За пару днів почалися репресії. Сестру Дарку викинули з гімназії, на мене подали справу в суд, яка закінчилася штрафом в 100 злотих. Татуся викинули з педагогічної роботи в гімназії⁹⁵. Так скінчилася друга городоцька епопея⁹⁶.

Потерпілі подали апеляцію до президента Польщі та Львівського апеляційного суду, але президент апеляцію зразу відхилив. На Львівському апеляційному суді адвокатом виступав Степан Шухевич, дядько головнокомандувача УПА Романа Шухевича, який перед тим захищав Василя Біласа і Дмитра Данилишина. Судові засідання продовжувалися майже цілий рік, але 12 травня 1935 року помер Юзеф Пілсудський, і в зв'язку з тим учасники акції попали під амністію⁹⁷. З листа Іларіона Калиневича:

Найбільшим «подвигом» польської поліції у той час був арешт активної української інтелігенції Городка. У кайданках вивезено до тюрми Бригідки у Львові інженера Романа

⁹² Цегельський А. З листа Артемія від 1 квітня 1983р. // Приватний архів Крип'якевич Олександрі.

⁹³ Світенко. Спогад про городоцький період в житті священика-ісповідника віри о. Артемія Цегельського, 1.

⁹⁴ Паламарчук. Просвіта і просвітяни Городка.

⁹⁵ Дисциплінарна комісія при шкільній кураторії відкрила справу на о. Ігнатія Цегельського. 182-183.

⁹⁶ Крип'якевич. Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський, 8-9.

⁹⁷ Світенко. Спогад про городоцький період в житті священика-ісповідника віри о. Артемія Цегельського, 1.

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ О. ІГНАТІЯ ТА О. АРТЕМІЯ ЦЕГЕЛЬСЬКИХ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Паламарчука, директора «Маслосоюзу» Саву Буцманюка, студентів Артемія Цегельського, Романа Яроша, Романа Стеця, Петра Маляра, Омеляна Царя, Миколу Германовича, урядовця Іларіона Калиневича. Там ми просиділи 4 тижні, бо за старанням наших послів до сойму і місцевих адвокатів нас без оскарги випустили на волю...».

Таким чином Артемію та його друзям вдалося уникнути тюремного покарання. Тут можна відзначити той факт, що світогляд майбутнього священика, в'язня сталінських таборів, восточника за своїми богословсько-еклезіологічними поглядами формувався на тлі репресій зі сторони польської влади, яка вороже ставилася до української національної ідеї та відкидала право українців мати свою державу.

В 1934 році Артемії Цегельський вступив на навчання до Духовної Семінарії у Львові⁹⁸. Отець ректор Йосиф Сліпий не схвалював вчинків, коли богослови мішалися в політику, кажучи: «Коли в богослова вже нема аскетичного життя, ні богословських знань, тоді він це старається покрити політичним, патріотичним шумом. Такий буде з нього і священик. В політиці вас буде кому замінити, а в аскезі і богослов'ї ніхто вас не замінить»⁹⁹.

Митрополит Андрей активно розвивав богословську освіту та всіляко підтримував різні духовні заклади¹⁰⁰. «...Шептицький, вбачаючи глибоку потребу власного університету і користуючись митрополичими правами, 23 лютого 1928 року затвердив статuti Богословської Академії і заснував Українську Богословську Академію»¹⁰¹. Митрополит також дбав про культурно-мистецький рівень життя студентів, тому майбутні богослови мали можливість «співати в семінарійних і академічних хорах, вокальних ансамблях, грати на різних музичних інструментах, а здібніші паралельно навчалися ще й у Вищому Музичному Інституті ім. М. Лисенка»¹⁰². Артемії був одним з тих студентів, хто продовжив паралельно навчатися у Вищому Музичному Інституті ім. М. Лисенка¹⁰³.

⁹⁸ ЦДІАЛ ф. 201, оп. 1в, спр. 954, арк. 5.

⁹⁹ Крип'якевич. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський*, 9.

¹⁰⁰ Ясіновський Ю. *Митрополит Андрей Шептицький і церковна музика Галичини (у 150-ту річницю від дня народження)* // *Українська музика*. Львів 2015, 17.

¹⁰¹ *Філософсько-богословський факультет. Історія* // theological.usu.edu.ua.

¹⁰² Ясіновський. *Митрополит Андрей Шептицький і церковна музика Галичини*, 12.

¹⁰³ Хворостовська О. *Музика і священство – два крила його душі* // lvivpost.net (6.04.2014).

Артемій Цегельський був надзвичайно талановитим студентом, після поступлення в Семінарію, ректор Йосиф Сліпий скоро збагнув це та дав йому можливість послужити для добра семінарійної спільноти:

Вже рік по побуті Артемія Цегельського в тій Академії доручив йому всі справи, які відносилися до музики, іншими словами зробив його в себе «музичним референтом». Під проводом о. ректора Сліпого і заходом студента Артемія Цегельського буйно розвинулося музичне життя Академії й то у різних галузях. Очевидним є, що там був хор, бо такий там був завжди, але не було симфонічної оркестри¹⁰⁴, яку зорганізував Артемій, і вивчив і нею диригував¹⁰⁵

Симфонічну оркестру було відновлено в 1933 році, а в 1934 році Артемія призначили диригентом. Також він створив смичковий квартет, який діяв при оркестрі та гурток бандуристів і цитристів. Організації та існуванню оркестру активно допомагала дирекція Вищого Музичного Інституту, яка позичала різні інструменти і ноти, поки поступово не придбають свого майна. Загалом до повного складу оркестру входило 24 учасники¹⁰⁶.

Крім того, Артемій проводив час в старих семінарських архівах, цікавився й іншими джерелами, такими як історичні дослідження про музичні справи в Семінарії¹⁰⁷. На основі зібраних матеріалів написав змістовну працю про історію церковної музики та музичне життя в Духовній Семінарії у Львові¹⁰⁸. Також Артемій був провідником музично-драматичної Секції при «Читальні богословів ім. М. Шашкевича»¹⁰⁹.

Богословську Академію він закінчив у 1938 році, проте надалі продовжив студії музичної теорії в Зиновія Лиська та гри на скрипці в Марка Лепкого¹¹⁰. Водночас, в 1938 році, закінчивши музичний інститут з дипломом вищої освіти, дістав направлення на роботу до музичної школи в Золочеві на місце вчителя теоретичних предметів та гри на скрипці. Там познайомився зі своєю майбутньою дружиною Мартою Скобельською¹¹¹.

¹⁰⁴ Ілюстрація №3.

¹⁰⁵ Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 478.

¹⁰⁶ Ясіновський. *Митрополит Андрей Шептицький і церковна музика Галичини*, 12.

¹⁰⁷ Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 478.

¹⁰⁸ Цегельський А. *Музичне життя в Духовній семінарії у Львові* // *Українська Музика* (1938/9–10) 170–172; передрук: *Українська Музика* (2014/3) 110–112.

¹⁰⁹ Ясіновський. *Митрополит Андрей Шептицький і церковна музика Галичини*, 12.

¹¹⁰ Цегельський. *З листа Артемія від 1 квітня 1983р.*

¹¹¹ Цегельська М. Інтерв'ю від 12.03.1999 / інтерв'юер Таран О. // АПЦ, спр. П-1-1-672, 2.

Анастасія-Марта Скобельська народилася 24 березня 1920 року в родині надрадника крайового суду в Золочеві Опанаса Скобельського та Анни з роду Бачинських¹¹². Початкову освіту здобула в «Рідній Школі»¹¹³, в 1938 році закінчила гімназію в Золочеві, водночас з навчанням в гімназії навчалася гри на фортепіано в філії Львівського музичного інституту ім. М. Лисенка¹¹⁴.

Другого березня 1940 року Артемій Цегельський одружується з Мартою Скобельською¹¹⁵. Шлюб брали в церкві Св. Юра, вінчали їх о. Омелян Горчинський, о. Юліан Дзерович та о. Іван Романовський¹¹⁶. На той час Артемій вже працював у Львові у симфонічному оркестрі театру опери та балету¹¹⁷ та на радіостанції¹¹⁸, також продовжував студії скрипки у професорів Генадія Осипова та Лева Москвичева¹¹⁹.

Третього серпня 1941 року Артемій отримує єрейські свячення з рук митрополита Андрея Шептицького¹²⁰, заразом призначений сотрудником у м. Стрий до старшого священика о. Миколи Ліщинського¹²¹. Водночас викладає музичну теорію та гру на скрипці у Стрийському філіалі Вищого музичного Інституту ім. М. Лисенка¹²².

Отець Артемій був прихильником східного обряду та противником надмірної латинізації¹²³, належав до категорії священиків «восточників», яких митрополит Андрей орієнтував на повернення до Київської традиції¹²⁴. В 1942 році в часі Великого Посту виступив на Соборчику в Стрию з рефератом про догматичні і обрядові різниці між Сходом та Заходом. Вважав, що зменшення розбіжностей та синтез між церквами є необхідним для загального добра українського народу: «Якщо злучити дух віри католицької церкви з духом

¹¹² Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996 / інтерв'юер Купчик Л. // АПЦ, спр. П-1-1-672, 1.

¹¹³ Мідик Л. *Марта Цегельська (Скобельська) Прирікаю тобі вірність* // *Патріярхат* 432 (2012), 22-23.

¹¹⁴ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 1.

¹¹⁵ ЦДІАЛ ф. 201, оп. 1в, спр. 954, арк. 9.

¹¹⁶ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 2.

¹¹⁷ Дудич О. *Яскравий представник свого покоління* // *Арка* 91 (Травень 2004) 5.

¹¹⁸ Цегельський. *Зата роду Цегельських*, 480.

¹¹⁹ Цегельський. *З листа Артемія від 1 квітня 1983р.*

¹²⁰ Додаток №2.

¹²¹ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 4.

¹²² Цегельський. *З листа Артемія від 1 квітня 1983р.*

¹²³ Дудич О. *Яскравий представник свого покоління* // *Арка* 91 (Травень 2004) 5.

¹²⁴ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 4, 16-17.

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ О. ІГНАТІЯ ТА О. АРТЕМІЯ ЦЕГЕЛЬСЬКИХ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

молитви і обряду східної церкви, провести синтез Сходу із Заходом маємо розв'язку усіх найглибших питань української Культури»¹²⁵.

З приходом радянських військ душпастирювати стало значно важче. В часі бомбардувань осколки снаряду ранили о. Артемія в ногу. Це стало причиною переїзду на Яворівщину, в село Завадів, де він сповняв священиче служіння для мешканців села. Згодом село зайняли більшовики, а їхній командир забажав поселитися в домі де проживав о. Артемія. Але так сталося, що на прохання старенького пароха о. Миколи Ліщинського він повертається до Стрия, де ще декілька місяців сповнює душпастирську діяльність¹²⁶.

Восени 1944 року о. Артемія отримав запрошення від о. ректора Йосифа Сліпого бути викладачем церковної музики в Богословській Академії у Львові. На початку 1945 року з родиною переїжджає зі Стрия до Львова, де водночас як священик був призначений на парафію св. Йосафата у Львові на Замарстинові¹²⁷. Саме тут на львівській парафії о. Артемія застала хвиля репресій та ліквідації ГКЦ.

¹²⁵ Цегельський А. *Догматичні і обрядові різниці між Греко-Католицькою і Православною Церквою* // Приватний архів Крип'якевич Олександр, 1, 14

¹²⁶ Мідик. *Марта Цегельська (Скобельська) Прирікаю тобі вірність*, 22-23.

¹²⁷ Цегельський П. *Артемію Цегельський: ісповідник віри, священик, скрипаль, педагог* // *Парохіяльний вісник* 51 (Квітень 2015), 7.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ДУШПАСТИРСТВА ЄПАРХІАЛЬНОГО ДУХОВЕНСТВА В УМОВАХ ЛІКВІДАЦІЇ ГКЦ В ГАЛИЧИНІ (ДРУГА ПОЛОВИНА 1940-Х – 1950-ТІ РОКИ)

2.1. РЕПРЕСИВНА ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ЩОДО ГКЦ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Ще з часів панування Римської імперії принцип «розділяй та володарюй» набув великого інтересу серед загарбників та тиранів. Ним користали для підкорення тих, хто не впав духом під тиском сили, хто не здався через залякування, голод і терор. А тими об'єднавчими складовими народу, які намагається знищити загарбник є мова, культура та релігія¹²⁸. Саме тому в історії УГКЦ маємо сумний досвід переслідувань, залякувань, катувань та вбивств її вірних з боку тих, хто бажав підкорити український народ.

Одним із найкривавіших періодів переслідувань греко-католиків є час з 1939 – по 1989 роки, коли режим СРСР поставив за мету зламати українську ідентичність та підкорити народ¹²⁹. Так, зокрема, в листопаді 1939 року УНКВС в Станіславівській (Івано-Франківській) області завели справу «Чума», згідно якої 20 греко-католицьких священників та вірних звинувачували у сприянні націоналістичним рухам¹³⁰. І це був початок неофіційного переслідування ГКЦ. До кінця цього ж року тільки в Станіславові було внесено до обліку 45 священників, яких звинуватили в антирадянській пропаганді та сприянні націоналістам-повстанцям¹³¹. В 1940 році було арештовано за офіційними даними 32 священники¹³². А з відступом радянських військ з терен Західної

¹²⁸ Шептицький А. *Як будувати рідну хату // Пастирські послання 1939-1944*. Т.ІІІ. Львів 2007, 131-147.

¹²⁹ Боцюрків Б. *Українська Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946 - 1989) // Ковчег*. Т. І. Львів 1993, 123.

¹³⁰ Сергійчук В. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946). Документи радянських органів державної безпеки*. Т. І. Київ 2006, 6-7.

¹³¹ Сергійчук. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946)*. Т. І, 8-9.

¹³² Сергійчук. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946)*. Т. І, 171-172.

України (з 1941 по 1944рр.) і переслідування греко-католиків зменшилися. До кінця 1944 року радянська влада не насмілювалась чинити видимі гоніння на ГКЦ. Причиною цього було насамперед авторитет митрополита Андрея Шептицького на світовій арені, а другою причиною було те, що німецькі війська витіснили червоноармійців за межі Західної України¹³³.

На 1939 рік ГКЦ налічувала 4.3 млн вірних, 3040 парафій, 4400 храмів і каплиць, 2950 священників, 5 семінарій (540 студентів), 127 монастирів (520 еромонахів та 1090 монахинь), 10 єпископів, 9 друкованих органів¹³⁴.

Радянські спецслужби мали чіткий план, як знищити ГКЦ. Зокрема 11 січня 1941 року Л. Берія затвердив чіткий план ліквідації Церкви. Згідно нього треба було провести ряд заходів, спрямованих на розкол ГКЦ та зменшення її впливу серед українського народу¹³⁵.

Першим кроком в цьому процесі була інформаційна війна, в якій через поширення неправди намагалися розсварити греко-католиків між собою¹³⁶. Зокрема 8 квітня 1945 року в газеті «Вільна Україна» виходить стаття «З хрестом чи ножом» під псевдонімом Володимир Росович¹³⁷, де ГКЦ звинувачують у співпраці з нацистами¹³⁸. Після виходу цієї статті почалися арешти греко-католицького духовенства. Зокрема в числі арештованих станом на 25 квітня опиняється о. І. Цегельський¹³⁹.

Наступним кроком радянських спецслужб було ув'язнення архиєреїв ГКЦ. 11 квітня 1945 року були заарештовані у Львові митрополит Йосиф Сліпий та єпископи – Никита Будка та Миколай Чарнецький, у Станіславові – Григорій Хомишин та Іван Лятишевський. Вже через кілька днів були зачинені Духовні

¹³³ Боцюрків Б. *Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939-1950)*. Львів 2005, 89-90.

¹³⁴ Марчук В. *Церква, духовність, нація. Українська греко-католицька Церква в суспільному житті України ХХ ст.* Івано-Франківськ 2004, 197;

Концур-Карабінович Н. *Становище Української Греко-Католицької Церкви після відновлення радянської влади в західній Україні // Всеукраїнський науковий журнал Мандрівець* 6 (2006), 14-18;

Гриньох І. *Знищення Української Католицької Церкви російсько-більшовицьким режимом*. Мюнхен 1970, 6-7.

¹³⁵ Сергійчук. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946)*. Т. I, 100-101.

¹³⁶ Мизак Н. *Переслідування УГКЦ в 40-50-х рр. ХХ с.: Ліквідація і наслідки // Релігія та соціум* 4 (2010), 42.

¹³⁷ Автором був Ярослав Галан.

¹³⁸ Мищак І. *Ліквідація Греко-Католицької Церкви в Україні в повоснні роки: Історіографія*. Київ 2007, 274-275.

¹³⁹ Сергійчук. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946)*. Т. I, 20-21.

Семінарії у Львові та Станіславові¹⁴⁰. У Львові представники МДБ провели обшуки¹⁴¹. В тому ж році припинила свою діяльність і Перемиська семінарія¹⁴². Таким чином ГКЦ залишилася без єпископів та семінарій.

Третім пунктом було створення у травні 1945 року Центральної ініціативної групи, яка мала організувати розкол з Римом та приєднання з РПЦ. Цікавим було й те, що до цієї групи належало тільки по одному представнику з кожної єпархії¹⁴³, тим самим думки цих трьох постатей мали б репрезентувати бачення трьох єпархій. 28 травня 1945 року було оприлюднено декларацію Ініціативної групи, в якій оцінювалося унію з Римом, як «історичну зраду українському народові»¹⁴⁴. Того ж дня публікується звернення Ініціативної групи до духовенства і вірних УГКЦ з закликом порвати з унією та воз'єднатися з РПЦ.

Наступним пунктом ліквідації греко-католицької Церкви було проведення Ініціативною групою Львівського Собору 8-10 березня 1946 року, на якому проголосили воз'єднання греко-католицької Церкви з Російською православною. Згідно з даними мандатної комісії собору на собор прибуло 216 священиків, проте згідно з іншими даними кількість присутніх священиків не перевищувала 140 осіб¹⁴⁵.

Попри численні арешти греко-католицького духовенства лише частина через залякування та тиск на них та рідних підписали перехід на православ'я¹⁴⁶. Друга частина отців свідомо прийняли страждання заради збереження віри батьків. Була й третя категорія – ті, які вичікували рішення собору, але це відносно невелика кількість, і їх можна віднести до першої групи¹⁴⁷.

¹⁴⁰ Григорук М. *Сильний Божим Духом. Історико-біографічний нарис про життя і діяльність о. д-ра Авксентія Бойчука*. Жовква 2017, 103-104.

¹⁴¹ Пристай М. *Львівська Греко-Католицька Духовна Семінарія 1783-1945*. Львів 2003, 445.

¹⁴² Прах Б. *Духовенство Перемиської єпархії та апостольської адміністрації Лемківщини. Біографічні нариси (1939-1989)*. Т.І. Львів 2015, 11.

¹⁴³ Отець Гавриїл Костельник (належав до Львівської єпархії), о. Михайло Мельник (належав до Перемишльської єпархії) та о. Анатолій Пельвецький (належав до Станіславівської єпархії).

¹⁴⁴ Сергійчук. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946)*. Т. I, 28.

¹⁴⁵ Концур-Карабінович Н. *Загальноукраїнський собор української греко-католицької Церкви 1946 року в новому аспекті // Всеукраїнський науковий журнал Мандрівець* 5 (2015), 61-64.;

Герич Ю. *Як відбувався «возсоединительний собор» у Львові 8 березня 1946 р. // Календар «Світла»*. Торонто 1995, 88-91.

¹⁴⁶ Сергійчук В. *Нескорена Церква: подвижництво греко-католиків України в боротьбі за віру і державу*. Київ 2001, 22.

¹⁴⁷ Сергійчук. *Нескорена Церква: подвижництво греко-католиків України в боротьбі за віру і державу*, 90–93.

Зокрема, більшість з тих, хто перейшов в православ'я були одружені та мали дітей, і щоб вберегти їх – відважувалися на таке «возз'єднання»¹⁴⁸. Проте такі «важелі впливу» не допомагали у перетягуванні в православ'я монашества. У червні 1945 року було заарештовано отців Василян з Жовкви¹⁴⁹ за активну агітацію проти возз'єднання з православною Церквою, того ж року була припинена діяльність видавництва Місіонер¹⁵⁰. В жовтні 1945 року було заведено ще одну справу на ченця Унівського монастиря Студитів Івана (Йосифа) Шестюка, його заступника І. Денещука, ігумену монастиря сестер Студиток Йосифу Вітер¹⁵¹. Того року було ліквідовано монастир Василян у Львові та Дрогобичі. Попри численні арешти, допити, знущання і погрози станом на 15 лютого 1946 рік з 947 греко-католицьких монахів та монахинь взятих на облік на православ'я перейшли лише троє¹⁵². До березня 1946 року було заарештовано 11 настоятелів монастирів та 23 ченці¹⁵³. Того ж року радянські спецслужби ліквідували студитський монастир св. Івана Хрестителя у Зарваниці¹⁵⁴. До березня 1950 року в Східній Галичині залишилося 7 монастирів, одним з яких була Унівська Лавра. Її вважали осередком консолідації національно-релігійного духовенства, яке складалося з найбільш «ортодоксальних уніатів». Через це питання ліквідації Унівської Лаври стало пріоритетним і 7 вересня того ж року її закривають¹⁵⁵. Щодо єпархіального духовенства, то станом на 5 березня 1946 року від унії відrekliся 1805 парафій (наявних було 2154) та 871 священник з 1167. Так з Львівської області перейшло в православ'я 245 з 315 священників, з Дрогобицької області – 257 з 293, з

¹⁴⁸ Гуркіна С. «Возз'єднання по-сталінськи»: греко-католицьке духовенство перед викликом державного насилля // *Ковчег*. Т. VI., Львів 2012, 395-398.

¹⁴⁹ Ігумена монастиря М. Пелюха, його заступника М. Савчина та монаха М. Когута.

¹⁵⁰ Лозинський М. *Релігійне видавництво «Місіонер»: Становлення та ідейно-концептуальні напрямки в період незалежності України* // *Вісник Львівського університету. Серія журналістика* 36, (2012), 200.

¹⁵¹ Сергійчук. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946)*. Т. I, 30, 643.

¹⁵² Сергійчук. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946)*. Т. I, 32.

¹⁵³ Концур-Карабінович Н. *Греко-католицька Церква. Початки підпілля. Монографія*. Івано-Франківськ 2011, 126.

¹⁵⁴ Пишкович М. *Історія Свято-Успенської Унівської Лаври та студитського монашества*, Львів 2005, 95.

¹⁵⁵ Чернописька В. *Ліквідація радянською владою студитського чернецтва у Східній Галичині в перші повосенні роки* // *Волинь і волиняни у Другій світовій війні: збірник наукових праць*, 645.

Станіславівської області – 202 з 311, а з Тернопільської області 167 з 248 священників¹⁵⁶.

2.2. ДІЯЛЬНІСТЬ О. ІГНАТІЯ ЦЕГЕЛЬСЬКОГО В СТАЛІНСЬКИХ ТАБОРАХ

В часі воєнних заворушень родина о. Ігнатія Цегельського знаходилася в Любіні Великім. Після смерті о. Михайла перебралися в Кам'янку Струмилову, де о. Ігнатій був парохом та деканом¹⁵⁷.

Влітку 1944 року в результаті наступу більшовицької армії були повністю вигнані німецькі війська¹⁵⁸. Внаслідок бомбардування було знищено парафіяльний будинок в якому жив о. Ігнатій Цегельський, тому він був змушений піти жити на «сотрудниківку»¹⁵⁹.

В жовтні того ж року захворів на грип митрополит Андрей і через ускладнення хвороби помер 1 листопада¹⁶⁰. В таємній доповідній записці від 30 серпня 1944 року Сергія Каріна (Даниленка) до вищого радянського керівництва, мова йшла про те, що митрополит мав великий авторитет та вплив на вірних та духовенство уніатської Церкви на Західній Україні. Карін застерігав не робити будь-яких акцій проти ГКЦ, поки житиме митрополит Андрей¹⁶¹. Для радянської влади смерть митрополита стала сигналом для початку ліквідації ГКЦ та переходу до масових репресій проти духовенства та вірних¹⁶².

«Більшість (священиків) була ліквідована, решта опинилися в тюрмах. Під дулами пістолетів частина священників була зломана і дала згоду на перехід в Московське православ'є»¹⁶³. Через активну церковну і громадську діяльність та проукраїнську позицію, на о. Ігнатія Цегельського та ще двадцятьох найактивніших священників, було зібрано великий компромат, в якому о. Ігнатій

¹⁵⁶ Сергійчук В. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946). Документи радянських органів державної безпеки*. Т. II. Київ 2006, 623.

¹⁵⁷ Крип'якевич. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський*, 10.

¹⁵⁸ Боцюрків. *Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939-1950)*, 65.

¹⁵⁹ Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 475.

¹⁶⁰ Боцюрків. *Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939-1950)*, 71.

¹⁶¹ Боцюрків. *Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939-1950)*, 68.

¹⁶² Крип'якевич. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський*, 10.

¹⁶³ *Спомин Лесі (Крип'якевич) // Приватний архів Крип'якевич Олександрі.*

був першим у списку¹⁶⁴. Можливо НКВС побоювалося, щоб він не перейняв обов'язки керманіча підпільної Церкви.

Управління НКГБ виявило, що в період німецької окупації о. Ігнатій Цегельський брав активну участь в націоналістичній боротьбі «За самостійну Україну», діяв за вказівками митрополита Андрея Шептицького та єпископа Йосифа Сліпого¹⁶⁵.

Свідетель на допросе показал, что Цегельский использовал амвон церкви для антисоветско-националистической пропаганды... Цегельский имел тесную связь с бывшим инспектором райсоюза Кульчицким, являвшимся проводником ОУН по Каменка-Бусскому району и впоследствии служившим в дивизии "СС-Галичина" в качестве полковника. Священник Цегельский продолжает иметь связь с бандами УПА и оказывает им материальную помощь¹⁶⁶.

В секретній доповідній записці народному комісару держбезпеки СРСР товаришу Меркулову від березня 1945 року стверджувалося, що о. Ігнатій являється керівником ОУН в Кам'янці-Бузькій (Кам'янці Струмиловій), має зв'язки з підпіллям ОУН в селі Батятичі, а саме з підпільником Бондарем Павлом та є членом «Українського Комітету». Закликав місцеве населення допомагати німецькій армії чинити опір просуванню більшовиків. Всіляко зводив наклепи на радянський уряд, звинувачуючи його в кривавому терорі. В 1943 році Цегельський урочисто вручив прапор дивізії «Галичина», який зберіг його батько ще з часів діяльності гетьмана Скоропадського¹⁶⁷.

Ще до арешту єпископів ГКЦ, 17 березня 1945 року арештували о. Ігнатія, як одного із найвпливовіших церковних діячів. Підставою для ув'язнення було звинувачення в сприянні німецьким військам, безпосередній зв'язок з ОУН-УПА та антирадянська націоналістична діяльність¹⁶⁸. Зі спогадів Тетяни-Аріадни, дочки о. Ігнатія Цегельського, енкаведисти прийшли до їхнього дому після того, як отець відслужив Літургію:

Мій Тато правив Службу Божу в церкві Матері Божої в Кам'янці. До сповіди приступила молода Держецька; була загальна думка у людей, що це сексотка. Можливо, під час

¹⁶⁴ Сергійчук. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946)*. Т. I, 404-406.

¹⁶⁵ УСБУ ЛО спр. П-32482: «Дело по обвинению Цегельского Игната Михайловича», 66-67.

¹⁶⁶ Сергійчук. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946)*. Т. I, 408.

¹⁶⁷ Сергійчук. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946)*. Т. I, 407-408.

¹⁶⁸ Сергійчук. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946)*. Т. I, 586-587.

сповіді згадала про арешт, або прийшла перевірити, чи Тато є вдома, бо міг десь виїхати на день-два. Певно, то була розвідка¹⁶⁹.

Прийшовши додому всі сіли обідати, проте трапезу перервали декілька молодих бійців НКВС, які прийшли арештувати о. Ігнатія. Проявляли до отця свою неповагу звертаючись на «ти», але, на його прохання, дозволили закінчити трапезу¹⁷⁰. Опісля того, дружина Ольга допомагала отцеві скласти найнеобхідніші речі в офіцерську валізку, якою о. Ігнатій користувався будучи військовим капеланом. Склавши речі отець попросив дозволу, щоб спільно провести прощальну молитву. На вулиці перед домом на отця очікувала вантажна машина, в якій уже сиділи троє арештованих священників. Прощання відбувалося в домі, бо не дозволили виходити на вулицю, обшуку та конфіскації речей не робили. Отця Ігнатія спочатку привезли у тюрму на Замарстинові (Львів)¹⁷¹.

Під час одного з допитів слідчий вдарив отця, на що той відповів: «Я також був офіцер, але я нікого не вдарив». Після того слідчий більше не бив його¹⁷².

В доповідній записці УНКДБ по Львівській області до НКДБ УРСР про хід слідства стосовно греко-католицьких священників від 25 квітня 1945 року потверджувався попередній зібраний компромат на о. Ігнатія Цегельського:

В первые дни оккупации, когда было сформировано "правительство" Бандеры и провозглашена "Самостийна Украина", Цегельский, по указанию бывшего митрополита Шептицкого, на митингах из церковного амвона зачитывал манифест Бандеры и комментировал его перед жителями с антисоветских националистических позиций. Кроме этого, Цегельский признался, что он неоднократно выступал с антисоветскими речами, призывая население к борьбе против Советской власти¹⁷³.

У вироку було вказано про те, що о. Ігнатій входив у комісію по вербуванні української молоді, зокрема, неодноразово виступав перед жителями Кам'янки Струмилової із закликами вступати в дивізію «Галичина» для боротьби з червоноармійцями¹⁷⁴.

¹⁶⁹ Кравець Т.-А. *Спогад про о. Ігнатія Цегельського*. 25.03.1992 // АПЦ, спр. П-1-1-51.1, 1.

¹⁷⁰ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 14.

¹⁷¹ Кравець. *Спогад про о. Ігнатія Цегельського*. 25.03.1992, 1.

¹⁷² Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 17.

¹⁷³ Сергійчук. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946)*. Т. I, 586-587.

¹⁷⁴ УСБУ ЛО спр. П-32482: «Дело по обвинению Цегельского Игната Михайловича», 66.

В листі о. Ігнатія з в'язниці до рідних, він, окрім інформацій про стан здоров'я, головні потреби та побут, наголосив, що приймає арешт в молитві, як покуту, хоча суджений він безпідставно:

Очікуємо амнесії, бо самі неясні справи або адміністративне заслання, бо судити нема защо. Приймаю цей арешт як покуту і жертвую терпіння за Вас і дітей і парафіян, щоб Вас минало горе. Благословлю Вас і внуків і молюся за Вас багато. За парафіян п'ять разів денно молюся. В неділю Службу Божу правлю та щодня Молебень, Усі залегли Служби Божі й Молебні я вже відправив. Тут є о. митрат Куницький, о. В. Пришляк, о. Стефан Комар, із Перемиської єпархії о. Йосиф Ліщинський і о. Максим Вітошинський... Посилки завивайте в нові газети і з того довідуємося дещо. Це наша інформація. Мені в половині травня пропонується роль о. Гавриїла Костельника, але я відкинув. Він розбив релігійний моноліт в Галичині. Але діло Боже мусить побідити... Як держаться всі три єпархії і Закарпаття? Який процент відпав? Що інтелігенція і нарід? Хто обслуговує парафії¹⁷⁵

Зі змісту листа розуміємо наскільки важливими для отця є справи Божі та справи свого народу, бо незважаючи на ув'язнення надалі турбується суспільними та церковними справами. Отець Ігнатій залишається вірним своїй Церкві, жертвуючи власним благом піддаючи ризику власне життя.

В часі слідства отець також перебував у в'язницях на Лонцького¹⁷⁶, у Золочеві та у Києві. Зі спогадів доньки о. Ігнатія Тетяни-Аріадни:

Для Тата почалося тюремне і лагерне життя. З Камінки привезли у львівську тюрму Замарстинів, а далі Золочів. Допити, слідство, суд, 10 років лагерів. Передачі в тюрму Замарстинів приймали один раз на тиждень, а в лагери висилалося один раз на місяць. Після суду, перед виїздом Тата в лагери, до Золочева прощатися з Татом їздила Мама. Коли Тато був у тюрмі, ми мали можливість листуватися - листи зашивали у вузький рубець мішечка. Ми довідувалися про тюремне життя, а Тато про наше. Прикро було Татові, коли довідався про арешт зятя Івана, мого чоловіка, студента IV року Богословської академії; студентів, які вчилися на греко-католицьких священиків, також забирали¹⁷⁷.

15-го грудня 1945 року о. Ігнатій Цегельський був засуджений «особим совещанием» при НКВС за статтею 54-1 «а» КК УРСР до позбавлення волі у виправно-трудовах таборах терміном на 10 років без конфіскації майна¹⁷⁸. Заслання відбував в таборах Потьми та Явасу Мордовії, Сарова Нижньогородської області, Поліваново Уляновської області¹⁷⁹. Зі спогадів

¹⁷⁵ Цегельський І. *Лист з в'язниці* // Приватний архів Крип'якевич Олександри.

¹⁷⁶ Цегельський І. *Лист з в'язниці*.

¹⁷⁷ Кравець. *Спогад про о. Ігнатія Цегельського*. 25.03.1992, 1.

¹⁷⁸ УСБУ ЛО спр. П-32482: «Дело по обвинению Цегельского Игната Михайловича», 68.

¹⁷⁹ Дмитрук Н. *Лист з Едмонта, 4 травня 1985р.* // Приватний архів Крип'якевич Олександри;

доньки о. Ігнатія Тетяни-Аріадни: «В тюрмі і в лагерах Тато голодував, змушений був виїдати те, що залишали в'язні на столах, в лагері знали, що той в'язень священик, виручали в деяких роботах, наприклад, коли припадала черга мити підлогу і туалети»¹⁸⁰. На засланні о. Ігнатій записався до школи, в якій вивчали російську мову, щоб мати змогу самостійно заповнювати різні документи. Там він провчився чотири роки¹⁸¹.

Отця Ігнатія в таборі шанували і звертались до нього зі своїми духовними потребами. Він сповідав, за недобрі вчинки картав, якщо необхідно, то міг і насварити. Він мав великий авторитет серед ув'язнених, тому його любили та до його порад прислухалися¹⁸². Один приятель отця навіть намалювали його портрет, інший склав про нього вірш¹⁸³.

Вечір в таборі для отця був часом для приватної молитви, він любив молитися гуляючи надворі. Вставав рано вранці, щоб служити Літургію. Постійно молив Господа, що відбуде свій десятирічний термін покарання, але щоб Бог зберіг його родину, щоб їх не вивезли на заслання¹⁸⁴.

Після арешту о. Ігнатія його дружина – Ольга-Ірина Цегельська, втекла з Кам'янки Струмилової до Львова¹⁸⁵. Маючи свідоцтво про народження виробила паспорт на своє дівоче прізвище. Спочатку переховувалася у родини, а потім разом з дочкою Тетяною-Аріадною орендували помешкання по вул. Маріупольській (зараз вул. Петра Козланюка). Боялася, щоб не відправили на спецпоселення. Зі спогадів дочки Дарії:

Мама була в постійному страху перед вивозом. Боялася. Мала свої річи спаковані в мішку. Щоденно клала свіжий хліб в мішок. З мішка вибирала хліб і його їла. Дуже часто було так, що десь слухи прийшли, що от будуть вночі вивозити. Мама бігла до нас до

Лист о. Артемія о. Ігнатію від 14.12.1949 р. // Приватний архів Крип'якевич Олександрі; В деяких джерелах є інформація, що о. Ігнатій перебував в таборах Кемерово, але це, напевно, помилка транскрибування інтерв'ю Кравець Т.-А. Спогад про о. Ігнатія Цегельського від 25. 03. 1992, бо немає іншої інформації, що підтверджує це.

¹⁸⁰ Кравець. *Спогад про о. Ігнатія Цегельського*. 25.03.1992, 2.

¹⁸¹ Кравець. *Спогад про о. Ігнатія Цегельського*. 25.03.1992, 2.

¹⁸² Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 17.

¹⁸³ Ілюстрація №4.

¹⁸⁴ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 17.

¹⁸⁵ Кравець. *Спогад про о. Ігнатія Цегельського*. 25.03.1992, 2.

хати і в нас ночувала. Кидала свою хату, ночувала в нас, щоби не попасти під той ешелон, котрий вивозив¹⁸⁶

Щоб якось прожити та матеріально забезпечити себе, Ольга Цегельська щоденно пекла торт, який дочка Тетяна продавала на базарі. На зароблені гроші знову куплялися інгредієнти, щоб спекти на другий день новий торт, а також купляли додому щось з'їсти¹⁸⁷.

16 березня 1955 року закінчився термін ув'язнення о. Ігнатія Цегельського¹⁸⁸. З лагерних воріт його випустили просто в степ, давши особисті речі та трохи грошей на дорогу¹⁸⁹. Потрібно було якось добратися до найближчого залізничного вокзалу. Йдучи засніженим степом о. Ігнатій зустрів тракториста, попросився до нього і він довів його до залізничного вокзалу. Так як вагони були переповнені, то спав між лавками на підлозі. Цікаво, що о. Ігнатій, незважаючи на велику втому та бажання якнайшвидше потрапити додому, провів кілька годин в Москві, оглядаючи визначні місця столиці СРСР¹⁹⁰.

2.3. ДОЛЯ О. АРТЕМІЯ ЦЕГЕЛЬСЬКОГО ТА ЙОГО СІМ'Ї ПІСЛЯ АРЕШТУ

В травні та червні 1945 року ініціативна група, очолена о. д-р. Гавриїлом Костельником, разом з представником держбезпеки Богдановим та органами НКВС їздили по парафіях УГКЦ та переконували отців підписати перехід на московське православ'я¹⁹¹. Щоб протидіяти цьому львівське духовенство згуртувалося навколо постаті о. Климентія Шептицького та в липні 1945 року надіслали листа до заступника голови Раднаркому СРСР В'ячеслава Молотова з проханням припинити примусове «навернення» та репресії проти УГКЦ¹⁹². Під

¹⁸⁶ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 21-22.

¹⁸⁷ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 21.

¹⁸⁸ УСБУ ЛО спр. П-32482: «Дело по обвинению Цегельского Игната Михайловича», 83.

¹⁸⁹ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 17.

¹⁹⁰ Кравець. *Спогад про о. Ігнатія Цегельського*. 25.03.1992, 2.

¹⁹¹ 100 річчя о. Артемія Цегельського в семінарії Св. Духа // youtube.com (9.07.2014), відеозапис 3:44-4:07 хв.

¹⁹² Гуркіна. «Возз'єднання по-сталінськи»: греко-католицьке духовенство перед викликом державного насилля, 399.

листом підписався 61 священник, з яких 30-им був підпис о. Артемія Цегельського¹⁹³.

Для греко-католицького духовенства, яке не погодилося перейти на московське православ'я почалися переслідування та репресії¹⁹⁴. Зі спогадів дружини отця Марти Цегельської: «...Тоді 50% священників згодилися перейти на православ'я. А 50% вважали, що не можна міняти присягу, бо то не є рукавички, що присяга – справа совісті. Між цими людьми був і мій чоловік»¹⁹⁵.

До арешту о. Артемія постійно викликали в тюрму на Лонцького, нічого не могли йому інкримінувати, через те, що він молодий священник. Правда тримали до першої-другої ночі, заставляли підписати перехід на православ'я, погрожували ув'язненням. Незважаючи на тиск органів дежбезпеки, о. Артемії дотримувався настанов Андрія Шептицького та свого ув'язненого батька – не покидати свою паству і берегти віру батьків¹⁹⁶. Вкінці йому поставили ультиматум, або підписуєш «православ'я», або арешт і заслання, на роздуми дали три тижні¹⁹⁷. Отець Артемії мав таке переконання: «Знаєте, якщо би мені пропонували підписати православіє українське, я би без вагання то зробив, але під Московський Патріархат – ніколи»¹⁹⁸.

Прийшовши додому о. Артемії розказав дружині що сталося, написав список, що йому потрібно до в'язниці та прикріпив його на дверях. Коли 17 січня 1946 року енкаведисти прийшли його арештовувати¹⁹⁹, то побачивши на дверях список здивовано запитали: «А, то Ви таки сподівалися, що ми прийдемо Вас забирати», а він спокійно відповів: «Я думаю, що я маю з людьми серйозними діло»²⁰⁰. Попрощався з рідними, сказав дружині піти в костел капуцинів, що

¹⁹³ Сергійчук. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946)*. Т. II, 79–82.

¹⁹⁴ Стоцький Я. *Репресивні дії органів радянської державної влади проти Української греко-католицької церкви в Галицькому регіоні України у 1940–1960 роках // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Т. III. Історія. Тернопіль 2009, 134-136.

¹⁹⁵ П'єцух М. «Свято цинізму» або День пам'яті без пам'яті // *istpravda.com.ua* (16.04.2011).

¹⁹⁶ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 5;

Цегельський І. *Лист з в'язниці*.

¹⁹⁷ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 16.

¹⁹⁸ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 40.

¹⁹⁹ В деяких джерелах сказано, що отця арештували під час Літургії, але правдоподібно виглядає, що отець жив біля церкви, і після арешту отця в домі, енкаведисти пішли до церкви палити церковну бібліотеку.

²⁰⁰ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 17.

поблизу, та попросити когось із священників, щоб спожили Святіші Тайни. Вже з вантажівки він поблагословив людей та попросив молитися²⁰¹. Зі спогадів отця дружини Марти про арешт отця: «...чоловіка на машину і поїхали, а потім прийшли до церкви, в церкві робити, бібліотеку палити і те все. То не було відразу в той же момент роблено. ... Люди побачили його на машині, сидів так нагорі, відкрита машина, – плакали люди. Він благословив і говорив: “Моліться”. То було вже останнє»²⁰².

Більше року тримали о. Артемія в тюрмі на Лонцького, на запити дружини начальство тюрми відповідало: «ми згідні його відпустити, бо за ним нема ніяких провин, але НКГБ не годиться». Вимагали лише підписати перехід на православ'я, але на допити викликали не часто, бо знали, що отець не підпише²⁰³. В тюрмі о. Артемія не били, але знущалися, залишаючи його в карцері на бетоні через що чиряками обсипало все тіло, то призводило до сильної гарячки, що навіть були змушені доставити його в шпиталь²⁰⁴. В доповідній записці УНКДБ від 27-го січня 1946 року була вказана офіційна причина арешту – активний виступ проти переходу на «православ'я» та антирадянська пропаганда²⁰⁵.

Незважаючи на ті знущання, о. Артемій старався молитовно підтримувати в'язнів, що були з ним, провадив спільну молитву, також вони робили собі з чорного хліба вервечки. На прохання отця дружина передавала йому цукор, родзинки та білі сухарі в полотняному мішечку, а в рубець того мішечка зашивалися складені листи написані на тонкому пергаменті, так підтримували зв'язок. Отець замочував родзинки у воді, і то вже було вино, а сухарі – то хлібець. Так він вже міг правити Службу Божу²⁰⁶. Хто отримував передачу, то ділився з іншими, бо багатьом відмовляли в прийманні посилок²⁰⁷. Це підтверджують спогади Богдана Костюка: «Перебуваючи у в'язниці на Лонцького, я зустрів там о. Артемія Цегельського, який навіть у в'язничній

²⁰¹ Крип'якевич О. Інтерв'ю від 21.01.2003 / інтерв'юер Коломієць І. // АПЦ, спр. П-1-1-1454, 10.

²⁰² Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 17.

²⁰³ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 7.

²⁰⁴ *Ув'язнення та заслання о. Артемія Цегельського* // youtube.com (3.04.2012), відеозапис 0:02-0:26 хв.

²⁰⁵ Сергійчук. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946)*. Т. II, 503.

²⁰⁶ *Релігійне життя у таборі Томської області, 1950-1956 рр.* // youtube.com (3.04.2012), відеозапис 1:43-2:01 хв.

²⁰⁷ *Ув'язнення та заслання о. Артемія Цегельського* // youtube.com (3.04.2012), відеозапис 0:28-0:47 хв.

камері не залишав своєї душпастирської праці та занять з молоддю з Історії України. Коли одержував передачу, то навіть останньою морквою ділився з усіма»²⁰⁸.

Також єпископ Павло Василик згадував, що коли він ще був семінаристом, його арештували та тримали у в'язниці на Лонцького. Ввечері, 11 червня 1947 року²⁰⁹, перед святом Пресвятої Євхаристії, у його камеру перевели о. Артемія Цегельського, який назвався священником ГКЦ та запропонував всім охочим приступити до сповіді. Зранку відбулася служба Божа, з якої скористалися в'язні камери та Павло Василик. Зразу після закінчення Літургії о. Артемія забрали, бо через помилку попав в ту камеру²¹⁰.

Після року перебування у тюрмі на Лонцького, перевезли о. Артемія в пересильний пункт до тюрми в Золочеві, де був замок Собеського²¹¹. Отець Артемія Цегельський «зробив свій вибір, за який заплатив тюрмою, каторгою, приниженням і безправністю, засланням в сибірські ліси Воркути, Печори, Інти»²¹². 4 жовтня 1947 року Особливою трійкою НКВС, без жодного суду²¹³, виносить вирок за статтею 54-10 частина II КК УРСР на 5 років лагерів із конфіскацією майна²¹⁴. В тій тюрмі ув'язнених готували вже на етап²¹⁵, тому дружина отця їздила в Золочів та просилася, щоб дали можливість попроситися з чоловіком, проте їй не дозволили²¹⁶.

Поїздом відправили о. Артемія на північ в табори Воркути. В листі до дружини він написав, що дорога була важкою, бо разом зі священниками та політичними в'язнями були й ті, що займалися розбоями та били їх, погрожуючи

²⁰⁸ Дудич О. *Яскравий представник свого покоління* // Арка 91 (Травень 2004) 5.

²⁰⁹ Владика Павло Василик був ув'язнений в 1947-му році. Пасха в 1947-му році була 13 квітня, а через 9 тижнів свято Пресвятої Євхаристії.

²¹⁰ *Єпископ Павло Василик* // youtube.com (27.10.2014), відеозапис 17:25-19:28 хв.

²¹¹ *Ув'язнення та заслання о. Артемія Цегельського* // youtube.com (3.04.2012), відеозапис 0:48-1:01 хв.

²¹² Крип'якевич О. *Фундамент парафії* // Християнський голос 2893 (Травень 2014), 5.

²¹³ *Спомин Лесі (Крип'якевич)*.

²¹⁴ УСБУ ЛО спр. П-32482: «Дело по обвинению Цегельского Игната Михайловича», 71;

Додаток №4

²¹⁵ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 6.

²¹⁶ *Ув'язнення та заслання о. Артемія Цегельського* // youtube.com (3.04.2012), відеозапис 1:47-2:08 хв.

ножами забирали всю їжу. Коли приїхали у Воркуту, то ті в'язні, що там були довше, знаючи, що то священик, нагодували й дали теплу одягу²¹⁷.

Отець Артемій не був фізично витривалим, також зважаючи на його сан старалися не давати йому важкої праці²¹⁸. В свою чергу отець підтримував людей на душі та задовольняв їхні духовні потреби²¹⁹. Зі спогадів старшого сина Андрія:

Його руки огрубли від фізичної праці. Освоїв баян. Водив піонерський табір під музику пісні «О спомагай нас Діво Маріє. Чим викликав велику радість в українців» Будучи невинним лісорубом, його прикривали люди з бригади, виконували за нього норму, щоб тільки в лісі на пеньку міг відслужити Літургію. Спільна молитва була для всіх виселенців великим даром²²⁰.

Також згадував отець в розповідях про те, як перед Великодніми святами прийшов до нього литовець з проханням від десятка осіб, щоб помолився разом з ними за табором, на що він з радістю прийняв запрошення: «Я сказав проповідь до них, і вони плакали як діти з радості, що в тих таких страшних часах, в такій неволі з'явилася людина, яка їх підтримує на душі, яка їм дала можливість навіть висповідатися і прийняти Святе Причастя»²²¹.

Доводилось і зимою в лісі служити Літургію. Зі спогадів колишнього політв'язня Івана Карп'юка:

Зима (1951 року²²²), надворі мороз понад сорок градусів. Зближалися Різдвяні свята. З нами були два священики... Литовський священик Казимир Бартафус та львівський отець Цегельський. Настав Святий вечір. Нам було дуже гірко, бо перебували на чужині, далеко від України, від нашої Гуцульщини. То був наш перший Святий вечір на засланні. Ми мали намір зібратись разом, поколядувати. Але, на жаль, про це дізналась управа концтабору. Як тільки-но пізно ввечері ми повернулись з роботи і повечеряли, литовка задзвонила в «башмак» і ми вже розуміли, що нас чекає збір. Нас зібрали і попровадили в ліс рубати дерева. Найбільше знущалися над священиками: «А сейчас посмотрім, как попи рубят деревья...» Та ми гав не ловили... Як тільки-но від нас відлучився конвой, ми зішлись до купи в зрубі і священики (литовський і український) почали правити Службу Божу просто в лісі на пні. Було далеко за північ...²²³

Послухавшись мудрої поради Андрея Шептицького, який заохочував майбутніх священиків здобувати дві професії²²⁴, о. Артемій на засланні не довго

²¹⁷ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 7.

²¹⁸ *Ув'язнення та заслання о. Артемія Цегельського* // youtube.com (3.04.2012), відеозапис 1:20-1:42 хв.

²¹⁹ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 6.

²²⁰ Хворостовська. *Музика і священство – два крила його душі*.

²²¹ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 7.

²²² Пожоджук Д. *Різдвяні свята в концтаборах Росії* // vox-populi.com.ua (12.01.2017).

²²³ Пожоджук Д. *Вертеп у снігах Сибіру* // *За вільну Україну* (Січень 1997).

²²⁴ *Спомин Лесі (Крип'якевич)*.

тяжко працював. Як дізналося табірне керівництво, що він має вищу музичну освіту, то забрали його в ансамбль, зібраний із в'язнів та найманих музикантів, який мав мандрувати між колоніями і «підносити дух» в'язнів²²⁵. Митрополит Йосиф Сліпий написав два листи о. Артемію під час його перебування в Красному Яру:

Яке щастя Ви маєте, брате, що Ви маєте музичні студії, які облегли Вам побут на сибірських лісах, бо дістаю листи від священників, які дуже в тяжких умовах працюють. Взагалі на будуче, то добре, якщо би Богословська Академія крім знань богословських давала ще який побічний фах для людини, щоби в скрутних часах тим людина могла вижити²²⁶

З листа Артемія: «З 1948 - 1950 р. робота у Воркутським Залізнодорожнім ансамблі і Печорцькому драматичному театрі. Тут у мене в житті був великий творчий період. Часто сольові виступи і робота з оркестром»²²⁷. Будучи маестром музичного діла та здібним організатором він цілковито поринув у музичну працю²²⁸.

Отець Артемії використовує це для таємної євангелізації і духовної підтримки в'язнів різних національностей, бо в таборах дуже багато було литовців, німців, поляки навіть були²²⁹, але для отця це не було перешкодою, бо знав багато мов, навіть есперанто²³⁰.

Згадував як він мав безліч виїздів з ансамблем та концертів з оркестром по різних чоловічих та жіночих бараках, де знали, що він священник та чекали кінця виступу, щоб прийшов до них в кімнату²³¹. Дарували малесеньку вишиту серветку, на якій відправляв Службу Божу та клав Найсвятіші Тайни²³².

Також о. Володимир Мороз згадував, як в 1951 році він приїхав до дружини, яка лежала у лагерному лазареті в Косью та зустрів там на лікуванні Йосифа Сліпого. Блаженніший передав йому чашу та дискос, бо відчував, що скоро

²²⁵ Ув'язнення та заслання о. Артемія Цегельського // youtube.com (3.04.2012), відеозапис 1:50-2:03 хв.; *Спомин Лесі (Крип'якевич)*.

²²⁶ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 11.

²²⁷ Цегельський. *З листа Артемія від 1 квітня 1983р.*

²²⁸ Цегельський. *Зата роду Цегельських*, 481.

²²⁹ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 7.

²³⁰ Хворостовська. *Музика і священство – два крила його душі*;

Есперанто – штучна мова.

²³¹ Цегельський. *Артемії Цегельський: ісповідник віри, священник, скрипаль, педагог*, 7.

²³² Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 7.

заберуть його на повторний суд: «...Блаженнішого скоро кудись відправили, і ми більше його не зустрічали. Десь через рік до нас в Косью приїхав ансамбль артистів-в'язнів з Воркути, в якому був учасником о. Артем Цегельський. Він і відправив у мене в хаті Службу Божу на дискосі і чаші Блаженнішого»²³³.

Після арешту о. Артемія його дружина Марта залишилась з старенькою мамою та трьома маленькими дітьми. Щотижня старалася посилати отцеві передачі, спочатку в тюрму на Лонцького, а потім на Воркуту. Матеріально було дуже складно забезпечувати сім'ю, тому продавала різні речі з дому. Роботу знайти було важко, бо мала лише незакінчені музичні студії²³⁴.

На Замарстинові небайдужі парафіяни отця навчили п. Марту шити. Почала вона шити спідниці, на які був добрий попит, і цілими днями стояла на барахолці, щоб продати, аж ноги пухли; «щаслива була, що я вже можу дітям на хліб і чоловікові щось послати»²³⁵. Потім Стефа Ольшанська, чоловік якої був завідувачий комісійного магазину, допомогла їй влаштуватись на роботу продавцем. Там же заочно закінчила курси в торгово-економічному технікумі та отримала диплом з спеціальності товарознавець²³⁶. Вже не була простим продавцем, але оцінювала якість продукції та шукала по базарах товар за оптимальну ціну. Відповідно отримувала хорошу зарплату²³⁷.

17 березня 1949 року, за пів року до звільнення чоловіка, по дорозі з роботи, працівник міліції забирає Марту Цегельську у відділок, де їй інкримінують приналежність до ОУН та переводять в тюрму на Лонцького. Свідчив проти неї колишній однокласник. Говорив, що вона давала йому заборонену націоналістичну літературу. «Я як то почула, то як крикнула: Ромко! Як ти брешеш!»²³⁸ Також цілком можливо, що Марту Цегельську переплутали з її сестрою Марією, яка виїхала закордон, і ніхто не знав де вона є²³⁹.

²³³ Хома І. *Йосиф Сліпий. Отець та ісповідник Української Мученицької Церкви*. Рим 1992, 62.

²³⁴ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 18.

²³⁵ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 7;

Крип'якевич. Інтерв'ю від 21.01.2003, 13.

²³⁶ Товарознавець — це торговий фахівець, який відповідає за наявність, ціну, якість, а також за оптимальне замовлення різних товарів. *Товарознавець* work.ua.

²³⁷ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 21-22.

²³⁸ П'єцух М. «Свято цинізму» або День пам'яті без пам'яті.

²³⁹ Мідик Л. *Марта Цегельська (Скобельська) Прирікаю тобі вірність*, 22-23.

Там вона пережила нелюдські знущання: кожної ночі викликали на допити, били по лиці, обзивали, хотіли психологічно зламати, говорили, що мати її померла, а дітей пороздавали по дитбудинках²⁴⁰. Зі спогадів Марти Цегельської:

Я тоді дістала такого, що я думала, що я вже здуріла, з розуму зійшла, бо для мене більше вже нічого не було. (150) Чоловік в лагерьх, мама померла, діти порозкидані по тих... Мені не хотілося жити, я, попросту, дістала якийсь атак. Визвали лікаря. Лікар прийшов до мене, хоче мені якісь лікарства. Я не хочу, я хочу померти, я вже не хотіла жити. Але все молилася до свого батька і просила помочі. Пан Бог допоміг в тому, що 3 місяці тих мученичих днів — дають мені підписувати документ на “білі ведмеді”, що я їду. Добре, я згідна їхати вже, щоб тільки з тої тюрми вибратися страшної²⁴¹.

В тому часі, мати Марти – Анна Бачинська, залишилася сама з маленькими дітьми, та зі страхом чекала, коли і їх заберуть, «бо знала, що кожної ночі може приїхати “чорний ворон”»²⁴². Після трьох місяців, як арештували Марту, вночі приїхали енкаведисти і забрали бабцю разом з трьома дітьми на пересильний пункт, що біля станції Підзамче²⁴³. Незадовго, в зимовому плащі, привезли з тюрми скатовану п. Марту. 27 травня 1950 року повезли етапом всіх на Сибір²⁴⁴. Зі спогадів Марти Цегельської:

Не можу Вам описати тої радості, як я побачила свою маму і дітей живих. Хоч на кінець світу, але щоби разом. Так дійсно нас вивезли літом гарячим. Літом везли нас цілий місяць. Тому що діти захворіли, всі троє похворіли, страшно гарячкували, то нас з корабля “Богдан Хмельницький”, то нас вивезли в найближчу ще частину Сибіру, в Томську область.²⁴⁵

Дорога була довгою та важкою, до робочого поселення, що знаходився в Красному Ярі, їхали більше місяця, по дорозі переклички, мертвих просто викидали:

Діти страшно хворіли. У мене, наприклад, Андрій дістав свинку, гарячка страшна. Леся дістала кір – ціла висипана. Дануся має коклюш. Одним словом, то є три пакунки, бо ні йти, ні нічого – гарячка. І вони все-таки змилювалися і висадили нас скоріше. Не повезли нас в таку глибину, а висадили нас: район Кривушинський, селище (вони називали посьолок) Красний Яр²⁴⁶

²⁴⁰ *Арешт та перебування в тюрмі «на Лонцького» 1949-го року* // youtube.com (3.04.2012), відеозапис 1:19-2:35 хв.

Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 26.

²⁴¹ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 9.

²⁴² *Спомин Лесі (Крип'якевич)*.

²⁴³ *Спомин Лесі (Крип'якевич)*.

²⁴⁴ Додаток №5.

²⁴⁵ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 9.

²⁴⁶ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 29.

Поселили їх в переповнених дерев'яних бараках²⁴⁷. Марту Цегельську відразу забрали в ліс, де вона швидко пристосовувалася до важкої праці, бо для неї то не було проблемою²⁴⁸. Незважаючи на перейдені знущання, Марта була щаслива, перебуваючи разом з дітьми: «Після Лонцького, після тих страшних переживань, то для мене був рай на Сибіру, тому що я була вільна, мене ніхто не слідкував, я могла собі молитися. Ми йшли на роботу, бригада 20 чоловік, і співали “О, спомагай нас, Діво Маріє”...Люди одушевлені були і були з надією на Бога, що все-таки то не вічне є»²⁴⁹.

20 листопада 1950 року закінчився термін ув'язнення о. Артемія²⁵⁰. Замість того, щоб їхати до Львова, отець просить квиток в Томську область, бо довідався від батька, що там його дружина та діти²⁵¹. Проїшов десятки кілометрів снігами, перш ніж знайшов їх в сибірських лісах. Зі спогадів сина Андрія:

Коли батько повертався з тюрми в ГУЛАГу²⁵², багато кілометрів ішов пішки, на саморобних саночках віз куферок з фанери, а в ньому – скрипку. Мене післала мама з банькою по нафту, я розминувся з якимсь чоловіком в куфайці, ватних брюках і шапці вушанці, який віз саночки. Батько з сином не впізнали себе. Це була перша зустріч після 5 років тюрми²⁵³

П'ять років діти росли без батька, наймолодшій Богдані-Аріадні було лише три місяці, коли о. Артемія забрало НКВС²⁵⁴, тому діти й не впізнали його. Зі спогадів дочки Олександри:

Ми діти стояли зацікавлені, коли якийсь чоловік зайшов і притулив до себе плачучу з радості маму. Ми, молодші сестри, забули тата, якого не бачили п'ять років. Він посадив мене на коліна і хотів бавитися як з маленькою дитиною, як то було колись. Мені стало ніяково. Я тільки потім зрозуміла, що ті 5 вкрадених нам років, були роками наших забав, які ніколи не відбулися. Ці роки були дуже важливими для формування відносин батька з донькою. Нас позбавили стількох радостей, які вже нічим не компенсуєш, не повернеш²⁵⁵

²⁴⁷ *Спомин Лесі (Крип'якевич).*

²⁴⁸ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 11.

²⁴⁹ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 11.

²⁵⁰ *Клопотання Артемія Цегельського. Печора 1950 р.* // Приватний архів Крип'якевич Олександри.

²⁵¹ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 9.

²⁵² Підрозділ НКВС (МВС), міністерства юстиції СРСР, що здійснював керівництво системою виправно-трудових таборів (ВТТ) у 1934–1960 рр., найважливіший орган системи політичних репресій СРСР.

Словник термінів // territoryterror.org.ua.

²⁵³ Хворостовська. *Музика і священство – два крила його душі.*

²⁵⁴ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 16.

²⁵⁵ Хворостовська. *Музика і священство – два крила його душі.*

Після приїзду о. Артемія на поселення комендант Красного Яру поставив ультиматум: якщо він залишиться разом зі сім'єю, то отримає статус спецпоселенця, без паспорта та права виїзду²⁵⁶. Варто наголосити на тому, що сім'ю вивезли без кінцевого терміну, тобто довічно²⁵⁷. Проте о. Артемій вирішив залишитися з родиною²⁵⁸. Його зразу забрали на роботу в ліс, за сто кілометрів від дружини. Працювали в групах, зарплата залежала від виробітку. Так як о. Артемій не був придатним до фізичної праці, то ніхто не хотів з ним працювати. Знайшлася жінка, яка взяла отця в свою бригаду з огляду на його священничий сан²⁵⁹.

Отець Артемій підпільно в неділі та свята служив Літургію. Була маленька спільнота: старенька бабуся Шварц – німка, католичка, старовір Дегтярьов, лікар Новаківський, професор Бойко, п. Богдан з Рахівщини та п. Ковальська – дочка священника. Також довідався про нас Євстахій Смаль: він долав 5 км з сусіднього поселенні, щоб прийти на Службу Божу²⁶⁰. Євстахій Смаль не мав єрейських свячень і не був активним противником властей, проте однією з причин його заслання до Сибіру, було те, що 19 серпня 1946 року він склав вічні обіти, чим виразив своє негативне ставлення до Львівського псевдособору²⁶¹.

Літургію служили в будиночку, який придбали на зароблені та отримані від родини гроші²⁶², при закритих дверях та вікнах, бо були різні люди, щоб не донесли владі. Зі спогадів дружини отця Артемія: «Мій чоловік не мав ніяких фелонів, ні нічого з риз. Мав вервицю, яку ми з мамою привезли, і Молитовник християнської родини. З того Молитовника він користав Службу Божу, що він відправляв. А все як зачинав правити Службу Божу, то замість єпитрахилі вбирав на себе вервицю»²⁶³. Літургійним посудом служили алюмінієві горнятка²⁶⁴.

²⁵⁶ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 34.

²⁵⁷ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 37.

²⁵⁸ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 25.

²⁵⁹ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 10.

²⁶⁰ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 12.

²⁶¹ Поліщук Н. *Отець Євстахій Смаль. Історія «всюдисущого» отця* // xic.com.ua.

²⁶² Мідик Л. *Марта Цегельська (Скобельська) Прирікаю тобі вірність*, 22-23.

²⁶³ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 12.

²⁶⁴ *Спомин Лесі (Крип'якевич)*.

Отець також підготовляв дітей до Першої Сповіді, міг дати шлюб чи охрестити дитину, але робив це все дуже обережно, просив, щоб нікому не розказували²⁶⁵.

15 грудня 1951 року народився четвертий син Петро²⁶⁶ – «майбутній видатний скрипаль, лауреат конкурсів, останній учень маестро Давида Ойстраха»²⁶⁷. Разом з тим дружину Марту звільняють від фізичної праці, а о. Артемія звільняють від праці в лісі, щоб допомагати дружині з дітьми²⁶⁸. Коли довідалися, що він має музичну освіту, взяли його учителем музики у піонерський табір. Грав на акордеоні пісні, такі як «О, спомагай нас, Діво Маріє» та інші, під які піонери марширували. Поселенці-українці дивувалися такій сміливості священника, кажучи, «бачите, то наш ксьондз, він так виховує тих піонерів», а росіяни просто не розуміли слів. Проте керівництво довідалося, що він духовна особа і звільнили з роботи²⁶⁹.

Однак о. Артемій не залишився без роботи. Він поїхав в Томськ за підручниками для навчання музики. Там він випадково зустрів знайомого, єврея за походженням, з яким працював в Оперному театрі у Львові²⁷⁰. Того єврея звали Арнольд Кац, на той час він працював в місцевій філармонії диригентом²⁷¹. Він переконав отця залишитися в місті, запропонував отцю роботу, «пішли разом до генерала, генерал написав записку, телеграму, щоби мене освободили з виїздом до Томська, цілу родину. Так ми опинилися в Томську всі»²⁷². І дуже вчасно переїхали, перед морозами, бо єдине сполучення з містом – переправа човном по річці Об²⁷³.

Переїхали у Томськ в 1954 році. Отець вже працював по спеціальності в філармонії, як музикант і диригент здобув собі відповідний авторитет та

²⁶⁵ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 12.

²⁶⁶ Крип'якевич О. *Цегельський Петро Артемович* // Приватний архів Крип'якевич Олександр.

²⁶⁷ Хворостовська. *Музика і священство – два крила його душі*.

²⁶⁸ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 10.

²⁶⁹ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 31.

²⁷⁰ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 23-24.

²⁷¹ *Вшанування пам'яті священника, скрипаля і педагога Артемія Цегельського* // Приватний архів Крип'якевич Олександр. Відеозапис. Част. II., 23:20.

²⁷² Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 31.

²⁷³ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 23-24.

признання²⁷⁴. В місті була грандіозна школа, там йому запропонували продовжити працювати вчителем. Директор школи забезпечив помешканням²⁷⁵.

Томськ це велике університетське місто з великими культурними установами й театрами, з грандіозними можливостями для самореалізації. Отець з дружиною влаштувалися працювати в місцевий ресторан «Севєр». Він на скрипці грає, дружина на фортепіано, який самі придбали²⁷⁶. Зорганізував він ще трьох музикантів і створив оркестру, якою сам керував²⁷⁷. Зі спогадів Марти Цегельської:

Там маса приїжджали і з Польщі, з і Грузії, з різних сторін. Всі замовляють різні пісні. От якісь приїхали там зі Львова і давайте пісню, причому поляки, "Тільки ве Львовє". Грузини замовляють "Суліко". А Артемій мав величезні здібності музичні. Він тут же розписує ноти на нас всіх і за десять хвилин ми граєм те, що вони хочуть²⁷⁸.

Мало хто з них знатиме, що це саме для них виступає абсолювент Вищого музичного Інституту ім. Миколи Лисенка та Львівської консерваторії, учень відомих педагогів Євгена Перфецького та Осипа Москвичіва по класу скрипки, Василя Барвінського по гармонії, Станіслава Людкевича по сольфеджіо, Миколи Колесси по оркестровому класу, Пшенички по квартету, Нестора Нижанківського по музичній формі, Бориса Кудрика по історії музики²⁷⁹.

Незважаючи на труднощі, які виникали в житті о. Артемія він мудро давав собі раду. Життя його було наповнене радісними моментами. Керувався батьківською наукою: «Бережіть віри батьків, але ти сину будь лагідний як голуб, а хитрий як вуж»²⁸⁰.

²⁷⁴ Цегельський. *Зата роду Цегельських*, 482.

²⁷⁵ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 31.

²⁷⁶ Мідик Л. *Марта Цегельська (Скобельська) Прирікаю тобі вірність*, 22-23.

²⁷⁷ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 31;

Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 25.

²⁷⁸ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 32.

²⁷⁹ Цегельський П. *Пам'яті батька* // Приватний архів Крип'якевич Олександрі.

²⁸⁰ Цегельський І. *Лист з в'язниці*.

РОЗДІЛ 3

РОЛЬ ЄПАРХІАЛЬНОГО ДУХОВЕНСТВА У СТАНОВЛЕННІ СТРУКТУР ГКЦ У ПІДПІЛЛІ

Попри великі втрати ГКЦ змогла вистояти перед жорстокими репресіями радянської влади. Після арешту єрархів роль керівників Церкви перейняло підпільне єпархіальне духовенство²⁸¹. На деякий час керівником підпільної Церкви став о. Микола Хмільовський, який 11 квітня 1945 року був обраний заступником капітулярного вікарія, а згодом повністю перейняв його обов'язки²⁸². У 1948 році отець був кооптований у члени УГВР. За захистом та допомогою у збереженні Церкви він звертався до провідників ОУН та УПА. У кримінальній справі отця вказувалося, що він відправляв звіти про становище підпільної ГКЦ через канали зв'язку ОУН²⁸³. Також деякі зі священників, що підписав православ'я, мотивували себе тим, щоб не залишати свою паству на поталу більшовикам²⁸⁴. У звіті ОУН 1946 року підтверджується те, що вони залишалися на службі в ГКЦ та співпрацювали з визвольним рухом²⁸⁵. «Підвалини “катакомбної Церкви”, як і специфічні форми пристосування й опору греко-католицького духовенства радянським реаліям в умовах тоталітарного режиму, були закладені саме в період 1944–1950 рр.»²⁸⁶.

²⁸¹ Кагуй П. *Діяльність Української Греко-Католицької Церкви на теренах України у 1946-1990 роках* // «Катакомбна церква». Львів 2009, 34.

²⁸² Гаранджа В. *Отець Микола Хмільовський – душпастир «катакомбної» церкви: на основі матеріалів кримінальної справи* // *Acta studiosa: Богословський науковий збірник*, Т. ІХ. Львів 2017, 89-90.

²⁸³ Сліпак М. *Микола Хмільовський – видатний діяч УГКЦ і Воюючої України* // *Український визвольний рух: Наук. збірник*, Т. V. Львів 2005, 181.

²⁸⁴ Гуркіна С. *Греко-католицьке духовенство Львівської архієпархії в умовах переслідування радянською владою (1944-1950 рр.)* [PDF] // автореф. дис. канд. іст. наук: Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка 2012, 1.

²⁸⁵ Боцюрків. *Українська Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946 - 1989)*, 125

²⁸⁶ Гуркіна С. *Греко-католицьке духовенство Львівської архієпархії в умовах переслідування радянською владою (1944-1950 рр.)*, 1.

3.1. ВНЕСОК О. ІГНАТІЯ ЦЕГЕЛЬСЬКОГО У РОЗВИТОК КАТАКОМБНОЇ ЦЕРКВИ

20 березня 1955 року, рівно через 10 років перебування в ув'язненні, приїхав о. Ігнатій із заслання до Львова²⁸⁷. Зі спогадів дочки о. Ігнатія, Дарії Коваль:

Приїхав до Львова. Я у Львові знала, що він буде їхати тим поїздом. І вийшла зі своїм чоловіком Володимиром на двірець. Поїзд під'їхав. Ми побачили старенького, просто такого жебрака. Тут, на плечах, якась торба. В руці якась така валіза. Вушанка з довжезними вухами, з бородою довгою, старичок-жебрак. От і ми взяли дзядзя, додому привезли. Родина вже чекала в хаті. І дзядзьо з Москви, в'язень з Москви привозить всім дітям книжечки на пам'ятку. Як він пішов до міста, то він пішов в кіоск і знайшов українські книжечки. Ті книжечки всім внукам подарував²⁸⁸.

Замешкав о. Ігнатій в своїй дочки Тетяни-Аріадни, яка проживала по вул. Черемшини 10, кв. 1. Своєї хати не мав, а плебанію в Кам'янці Струмиловій, при храмі Різдва Пресвятої Богородиці, зайняв православний священник о. Бобела. Проблемно дочці отця було навіть забрати власні речі та меблі, бо той батюшка не хотів їх віддавати²⁸⁹. Дочка Тетяна звернулася з проханням до прокурора за дозволом, і лише після того забрала власні речі²⁹⁰.

З листа Ольги Цегельської до своїх дітей та внуків, який вона написала місяць по приїзді о. Ігнатія:

Татусю вже поправився, а то як приїхав, на грудях немов маглівниця²⁹¹ вилізла, а худий, як скривлений гак. Гардероба була в жахливому стані. Навчився пакувати найгірше барахло і не розставатися з ним. Шлійки зробив зі шмат, підв'язками були дві *тасемки* на гудзику і петельці, бандаж з пропуклини зашивав ріжними шматками через 10 літ, так що зробився грубий, тяжкий і липкий. Черевичиска грубезні, не до пари, носив до свят, ледве ми з Адою²⁹² і Івасем²⁹³ переконали, щоби дав їх на склад до куфєрка²⁹⁴ «на всякий випадок»²⁹⁵.

Дружина о. Ігнатія теж була «дуже схворована, збідована», бо пережила багато горя, мала хворе серце. 10 років жахливих умов проживання та

²⁸⁷ Кравець. *Спогад про о. Ігнатія Цегельського*. 25.03.1992, 2.

²⁸⁸ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 17.

²⁸⁹ Кравець. *Спогад про о. Ігнатія Цегельського*. 25.03.1992, 2.

²⁹⁰ *Відповідь на скаргу Івана Кравця від прокурора В. Коваленко* // Приватний архів Крип'якевич Олександр.

²⁹¹ Рубель (діал. маглівниця) – являє собою вузьку дерев'яну дошку з ручкою і поперечними зарубками для качання білизни, яку попередньо намотують на качалку. Мова йшла про виступаючі ребра.

²⁹² Аріадною

²⁹³ Чоловік Аріадни

²⁹⁴ Куфєрок – дерев'яна скринька для білизни, одягу тощо.

²⁹⁵ *Лист Ольги Левинської до Сибіру про поверненню о. Ігнатія з тюрми від 27.04.1955р.* // Приватний архів Крип'якевич Олександр.

харчування підірвали здоров'я о. Ігнатія, та й мав він вже 68 років, тому мусів відновлювати своє здоров'я²⁹⁶. Доглядала о. Ігнатія сестра студитка Партенія, світське ім'я Параскевія Ільків²⁹⁷. Сестра Партенія працювала помічницею в буфеті оперного театру, де також працював о. Артемій. В закладі всіляко знущалися з неї: «За ліжко в себе, безсумлінна буфетчиця примушувала її до безплатної тяжкої праці. Носила тягарі. На морозі продавала кефір, молоко, пиріжки. Ревматизм докучав їй»²⁹⁸. Дізнавшись про важкий труд о. Артемій запропонував їй переїхати жити до о. Ігнатія та доглядати за ним. Спочатку сестра доглядала за дружиною Ольгою, а після її смерті вже піклувалася про отця²⁹⁹.

Пережив «тяжкі митарства» з відновленням права на прописку у Львові по вул. Черемшини, бо 20 жовтня 1957 року о. Ігнатія звідти виписали, помилково думаючи, що на ньому тяжить судимість³⁰⁰. З тієї причини не мав права ані на проживання з родиною, ані на працевлаштування³⁰¹. Адміністрація виправно-трудоваї колонії не зняла судимість з отця під час звільнення, бо наказ «Об амнистии советских граждан сотрудничавших с оккупантами в период Великой Отечественной войны 1941-1945 г.г.» прийняли пізніше³⁰²: «Аж пізніше на мій запит Прокуратура СРСР дня 13 лютого 1958 року пояснила, що я підлягаю амністії, та що судимості в мене немає так що я на тій підставі обміняв паспорт на чистий»³⁰³.

В 1929 році поляки звільнили о. Ігнатія з посади викладача науки релігії і вже за радянської влади йому не вистачило три роки до отримання пенсії³⁰⁴, тому був змушений працевлаштуватися³⁰⁵:

²⁹⁶ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 18.

²⁹⁷ *Зі спогаду о. Артемія про сестру Партенію* // Приватний архів Крип'якевич Олександрі.

²⁹⁸ *Зі спогаду о. Артемія про сестру Партенію*.

²⁹⁹ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 18.

³⁰⁰ *Цегельський І. М. начальнику МВС Ангелову від 7.07.1958 р.* // Приватний архів Крип'якевич Олександрі.

³⁰¹ *Кусник перламіну – радість підпілля «про нас пам'ятають»* // Приватний архів Крип'якевич Олександрі.

³⁰² *Указ Президиума Верховного Совета СССР «об амнистии советских граждан, сотрудничавших с оккупантами в период Великой Отечественной войны 1941–1945 гг.»*. // istmat.info.

³⁰³ Цегельський Ігн Мих, Черемшини 10.

³⁰⁴ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 18.

³⁰⁵ Дмитрук. *Лист з Едмонта, 4 травня 1985р.*

Врешті дістав працю прибиральника в кінотеатрі Галана, по трьох місяцях був робітником в бібліотеці Академії Наук у Львові. З тої праці Його звільнили через священничий стан, по чотирьох місяцях праці. Від 1 листопада 1956р. до 1 березня 1959р. працював нічним сторожем в Державному Музею у Львові, тому що не міг дістати іншої праці, і так дослужився до емеритури³⁰⁶.

Незважаючи на всі труднощі, о. Ігнатій Цегельський все одно продовжував своє душпастирське служіння. Намагався жити окремо, щоб не наражати дітей на небезпеку. Зі спогадів дочки отця Дарії Коваль:

Потім тато таки хотів жити окремо. Тому, що він хотів відправляти Служби Божі свobodно. При дітях того робити не міг, бо всі діти працювали на державних роботах. Так, щоби приходили до хати люди на Служби Божі, на все. То могли мати діти неприємності. Тому тато старався жити окремо з мамою. Спочатку жили на Черемшини в одній такій хаті приватній найняли мешкання. Потім на Грушевій жили так само³⁰⁷.

Іноді до отця приходив о. Василь Величковський, який через дочку о. Ігнатія Неонілю передавав різну інформацію редемптористам в Канаду³⁰⁸. Неоніля Цегельська разом з о. Євгеном Дмитруком в 1944 році перед приходом советських військ втекли в Австрію, а згодом в 1959 році переїхали до Едмонтону, в Канаду³⁰⁹.

До дому о. Ігнатія часто приходили священники, які залишалися вірними своїй Церкві. Зокрема його часто відвідували о. Михайло Шумило з дружиною, о. Роман Третяк, о. Зеновій Кузьмович з Лавочного, о. Мирон Кордуба, о. Анатолій Байрак, о. Ярослав Тихий, о. Анатолій Гургула з Томашівців³¹⁰, якого через священничу діяльність 27 лютого 1980 року разом з дружиною спалили у власному домі³¹¹. Отці знаходили в нього підтримку та розраду, прагнули почути пояснення на різні життєві ситуації, що траплялися, мудрої поради, для них він був духовним батьком та наставником³¹².

³⁰⁶ Дмитрук. Лист з Едмонта, 4 травня 1985р.;

Трудова книжка Цегельського Ігнатія // Приватний архів Крип'якевич Олександри, 2-6.

³⁰⁷ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 18.

³⁰⁸ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 18.

³⁰⁹ Дмитрук Н. *Наша дорога в Канаду (1949)* // *Західньоканадський збірник* / ред. Полковський В. Т. VII. Едмонтон – Острог 2014, 67-68.

³¹⁰ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 25-27.

³¹¹ 40 років тому загинув о. Анатолій Гургула з Томашківців: спалили в будинку разом із дружиною // kalushnews.city.

³¹² Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 27.

Також о. Ігнатій ретельно збирав інформацію про події в Католицькій Церкві, користуючись простеньким радіоприймачем³¹³. Володіючи багатьма іноземними мовами отримав доручення від владики Володимира Стернюка інформувати підпільних священиків про новини світу та Церкви. Зокрема отець багато дізнавався, слухаючи ночами німецьке, польське чи французьке радіо³¹⁴. Також він діставав польські газети, в яких часто публікували релігійні новини, був у курсі всіх справ та подій щодо Другого Ватиканського Собору³¹⁵. Зі спогадів дочки отця Дарії Коваль: «Мій тато сидів при “Спідолі”, і все Ватикан, і все різні передачі. Він то все записував. Приходили до нього священики. Він докладно давав реляції. Він ними ідеологічно керував, тими людьми. Вони страшно любили приходити, бо мій батько був надзвичайно ерудований і мудрий священик»³¹⁶.

В кімнаті о. Ігнатій мав маленький престолік на якому щоденно відправляв Службу Божу разом із сестрою Партенією³¹⁷. У неділі та свята приходили люди до сповіді та Святого Причастя.

В побуті і підпільному служінні йому дуже допомагала сестра-студитка Партенія, яка створила свою монастирську келію в кухні за фіраночкою. Вона – його посильна у всіх справах до Величковського, Стернюка, до братів ЧНІ, які виготовляли фото-календарі та образки для поширення. Вона і співала на Службі Божій, слідкувала за дверима і вікнами³¹⁸.

Одного разу, під час відправи, прийшли до отця міліціонери та конфіскували церковний посуд та ризи. Чоловік дочки отця Аріадни, Іван Кравець, через адвоката повернув все конфісковане, бо не мали права у власній хаті забирати речі³¹⁹. Незважаючи на те, що 18 лютого 1958 року з отця зняли судимість, його ще не раз викликали до прокуратури та КГБ³²⁰, влаштовували

³¹³ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 23.

³¹⁴ *Кусник перламину – радість підпілля «про нас пам'ятають».*

³¹⁵ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 27, 29.

³¹⁶ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 19.

³¹⁷ Додаток №9.

³¹⁸ *Кусник перламину – радість підпілля «про нас пам'ятають».*

³¹⁹ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 28.

³²⁰ Крип'якевич. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський*, 12.

принизливі обшуки³²¹, стверджували, що якби не старечий вік, то вдруге б відправили на заслання³²². Це неабияк підривало й так слабе здоров'я отця.

Окрім домашніх Літургій о. Ігнатій таємно уділяв шлюби, хрестив дітей, відвідував зі Святими Тайнами хворих та тих, хто готувався до смерті: «з течкою в руках, де був єпитрахіль, молитовник і маленькі ікони, обходив довірені доми і душпастирював»³²³.

Великою матеріальною підтримкою підпільних священиків були інтенції. Отець Ігнатій контактував з німцями-католиками з Надволжжя, вони часто передавали гроші на Служби Божі, у відповідь отець надавав докладний звіт про виконання намірень. Також отця дочка Неоніля прислала з Едмонтону різні тканини, які тут продавалися, а вторговані гроші використовувалися на оплату інтенцій. В листах інтенції замасковували як ліки та пігулки, наприклад: «Посилаю вам сорок пігулок, чи прошу їх зажити в такий і такий спосіб. Так зажити, щоби вони помагали... Потім була відповідь, що пігулки зажилося, що все є в порядку»³²⁴.

Ще часто отець ходив до католицького ксьондза Рафала Керницького з римо-католицької катедри у Львові. Отець Рафал також передавав інтенції на Служби Божі, які о. Ігнатій передавав потребуючим та хворим священикам. Наприклад, о. Ігнатій постійно допомагав о. Анатолію Гургули з Томашівців на Івано-Франківщині, який важко хворів³²⁵. Передавав їх і своєму синові отцеві Артемію³²⁶.

В 1962 році римо-католицька монахиня на своєму тілі перевезла вітальну папську грамоту затверджену папською печаткою до п'ятидесятиліття священства о. Ігнатія³²⁷. На тому маленькому шматку пергаменту³²⁸, разом з гратуляціями, признанням і благословенням, потверджувалися і повноваження

³²¹ Крип'якевич. Інтерв'ю від 21.01.2003, 29.

³²² Дмитрук. *Лист з Едмонта, 4 травня 1985р.*

³²³ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 25.

³²⁴ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 26.

³²⁵ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 26.

³²⁶ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 54.

³²⁷ *Кусник перламіну – радість підпілля «про нас пам'ятають».*

³²⁸ Ілюстрація №12.

полагоджувати різні справи в катакомбній Церкві³²⁹. Це була велика радість та підтримка для о. Ігнатія і всіх священиків підпілля³³⁰.

До останніх днів життя о. Ігнатій активно займався душпастирством вірних. Про це свідчить доповідна записка ЦК КПУ Г. Шевеля та В. Цвєткова першому секретареві ЦК П. Шелесту про діяльність уніатів на Львівщині від 5 лютого 1970 року, де о. Ігнатія названо «уніатським авторитетом» та його активна діяльність розглядається поруч із діяльністю єпископа Василя Величковського. Також при обшуку в отця знайшли список інтенцій, який сприйняли як список його парафіян³³¹.

В 1965 році померла дружина Ольга, після того отець сильно занепав, часто хворів. Відчував, що ще недовго залишилося жити, тому старався впорядкувати всі справи з родиною, духовенством, писав прощальні листи, склав заповіт, описав послідовність свого похорону. Впав, коли намагався відповісти на дзвінок у двері, потім ще два дні тихо пролежав у ліжку. До самої смерті доглядала його сестра Партенія³³²: «Стояла довго при умираючому із засвіченою свічкою, читаючи псалми, поки не прийшли священики і не здійснили всі обряди по чину. Останніми словами були: “Ісусе, Маріє, Йосифе, Вам віддаю серце, тіло і душу мою...”»³³³

Помер о. Ігнатій Цегельський 8 червня 1970 року. Вдома першу панахиду відслужив, ковтаючи сльози і співаючи о. Артемій, потім о. Роман Третяк, о. Євстахій Смаль та інші. Загалом з отцем прийшло попрощатися близько 70 священиків та 400 мирян³³⁴.

Похоронили отця на Янівському кладовищі поруч з його дружиною Ольгою. Та навіть там органи КГБ не давали йому спокою, бо під'їхала машина зі службовцями та попередили, щоб не було жодних демонстрацій, маніфестацій чи зайвих промов³³⁵. На прохання о. Артемія увесь похорон попровадив о. Рафал

³²⁹ Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 476.

³³⁰ Крип'якевич. Інтерв'ю від 21.01.2003, 41.

³³¹ Сергійчук. *Нескорена Церква: подвижництво греко-католиків України в боротьбі за віру і державу*, 416-418.

³³² Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 29.

³³³ Крип'якевич. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський*, 13-14.

³³⁴ Крип'якевич. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський*, 14.

³³⁵ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 28.

Керницький, оскільки він як священник РКЦ мав офіційну реєстрацію в органах влади. Він виголосив прекрасну проповідь, сказав: «Він змагався добрим змагом. Свій біг закінчив і віру зберіг»³³⁶. Поховали згідно зі священничим почестями, полили святим елеєм, покрили лице отця воздухом, у домовину поклали ковпак і чашу, о. Євстахій Смаль читав Євангеліє³³⁷.

12 червня 1970 року у газеті «Вільна Україна» опублікували коротку згадку та співчуття вчителюв Артемію Цегельському щодо смерті батька³³⁸. А вже через декілька днів органи КГБ провели профілактичні бесіди в редакції газети, бо йшлося про «врага №1 – уніатського попа Цегельського»³³⁹.

Отець Ігнатій завжди вірив, що скоро настане свобода віросповідання. Вірив в те, що репресії потрібні для очищення нашого народу, а також, щоб народ ще більше заслужив свободу релігії³⁴⁰. Зі споминів сина о. Артемія:

По жіночій лінії в крові Татуса була кров Паславських, Кисілевських. Зьолковських, Великовських і Дзеровичів. В домі діда о. шамбеляна Михайла Цегельського був закріплений український стиль. Часом між собою батьки говорили німецькою, яку знали досконало. Батько був середнього росту, мав світле рідке волосся, був кріпкої будови, доброго здоров'я. Був стриманим, педантичним, дуже ввічливим. Акуратно провадив записи і збір інформації, любив працювати в архівах, збирав родовід. Завжди мав багато пропозицій, ідей, глибоку пам'ять. Багато сил віддавав громадській праці. Життя примушувало його 20 разів міняти помешкання, 4 рази комплектувати бібліотеку. Одягався дуже старанно, педантично, чисто. Бридився «донощиків», радше виховував когось, як ламав. Не пам'ятаю, щоб мав ворогів, крім ворогів Церкви і народу, до яких приміняв євангельську засаду: «залиш пімсту Господеві». Був вродженим педагогом-катехитом, науковцем. Був добрим батьком, гарно провадив релігійне життя родини, придержуючись постів, провадячи спільну вечірню молитву на колінах. Завжди була молитва «Отче наш» перед обідом і вечерею³⁴¹.

Протягом свого життя збирав, досліджував та впорядковував інформацію про родовід Цегельських. Пошуки здійснював по різних місцевостях, як у Галичині, так і в Познанщині, Полтавщині та навіть у Москві. Цю справу продовжив його син Артемії³⁴².

³³⁶ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 17.

³³⁷ Крип'якевич. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський*, 14.

³³⁸ *Вірзка з газети Вільна Україна. Львів 12.06.1970р.* // Приватний архів Крип'якевич Олександрі.

³³⁹ Крип'якевич. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський*, 14-15.

³⁴⁰ Коваль. Інтерв'ю від 20.02.1994, 20-21.

³⁴¹ Крип'якевич. *Отець д-р Ігнатій-Климентій Цегельський*, 7-8.

³⁴² Цегельський. *Зага роду Цегельських*, 476.

3.2. ОТЕЦЬ АРТЕМІЙ ЦЕГЕЛЬСЬКИЙ – ПІДПІЛЬНИЙ ДУШПАСТИР ТА ВИКЛАДАЧ

Після смерті Сталіна почалася вибіркова реабілітація засуджених та репресованих у сталінські часи³⁴³. 8 червня 1956 року о. Артемій був амністований Львівським обласним судом через відсутність складу злочину³⁴⁴. Незважаючи на добре матеріальне та соціальне становище, в тому ж році змушений покинути Томськ та повернувся в Україну через важку хворобу матері³⁴⁵. В Україні не мав де жити, бо помешкання у якому о. Артемій проживав до виселення було зайняте іншими двома родинами, а компенсація затягнулася до року часу³⁴⁶. Також для того, щоб поновити львівську прописку вимагалось мати відповідну площу для проживання семи осіб, тому вирішили дітей розселили по родині, а самі тимчасово проживали в помешканні рідної сестри Дарії Коваль. Згодом знайшли можливість прописатися в маленькій хатині на вул. Торovій. Лише згодом держава дасть їм маленьку двокімнатну квартиру на вул. Сонячній (тепер вул. Ботвіна)³⁴⁷.

Після повернення додому першим до отця в гості прийшов о. Іван Могиляк, який закінчив Ленінградську семінарію та якраз висвятився на православного священика. Отець Артемій з ним мав добрі стосунки, зналися ще з часів молодості. До речі, коли арештували о. Артемія, дружина, за порадою о. Івана, передала йому на зберігання давні цінні книги на церковну тематику, щоб не забрали при обшуку³⁴⁸, з печатками «бібліотека о. Артемія Цегельського»³⁴⁹. Згодом той признався: «Отче Артемій, я Вам хочу сказати, що мене назначили Вашим "ангелом-хоронителем", щоб я слідкував за Вами і все докладав»³⁵⁰. Від православних священиків вимагали наглядати та доповідати про діяльність

³⁴³ Хрущовська "відлига" (1953–1964) // territoryterror.org.ua.

³⁴⁴ Додаток №4.

³⁴⁵ Мідик Л. *Марта Цегельська (Скобельська) Прирікаю тобі вірність*, 22-23.

³⁴⁶ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 37-38.

³⁴⁷ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 12-13.

³⁴⁸ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 16.

³⁴⁹ Крип'якевич. Інтерв'ю від 21.01.2003, 27-28.

³⁵⁰ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 40.

греко-католицьких отців. Отець Іван часто попереджав о. Артемія про заплановані ревізії правоохоронних органів³⁵¹.

Отець Іван Могиляк був наставником о. Ярослава Чухнія³⁵², а о. Ярослав розповідав, що знав о. Артемія Цегельського та виховувався на його бібліотеці, можливо це також вплинуло на його рішення перейти в лоно ГКЦ.

На підставі реабілітації отцеві Артемію відновили право на роботу в Оперному театрі в оркестрі³⁵³. Дружину також відновили на посаду товарознавця³⁵⁴. Чимало його співробітників користувалися його допомогою як підпільного священика. Приходили на Службу Божу до отця додому, сповідалися, просили про хрестини чи шлюб. То все робилося в таємний спосіб і дуже законспіровано, бо отець боявся, щоб його вдруге не судили³⁵⁵. Разом зі скрипкою, на якій о. Артемія грав в оркестрі, носив з собою у футлярі маленькі срібні чаші для Євхаристії, не більші келишка для вина та маленьку срібну мирноносицю, поставивши її у велику коробку з каніфоллю, що була необхідною для скрипки. Вино та просфорки, які випікали сестри-монахині на квартирі о. Вороновського, парафіяни приносили з собою³⁵⁶. Повних риз отець не брав, хіба що на великі свята, мав з собою вручну переписане в блокнотик Євангеліє³⁵⁷.

Після повернення о. Артемія не мав жодних риз, то о. Іван Могиляк подарував йому старенький вишиваний єпитрахиль. Зі спогадів дочки отця Крип'якевич Олександрі: «Ризи мого батька переховувалися також в якоїсь жінки, якої ми не знали. Тато тільки знав і та жінка. Але тато, коли йшов комусь давати шлюб, йшов до тої жінки, брав ті ризи і тоді йшов давати шлюб в ризах»³⁵⁸. Також отцю передали вервицю, яку отримали від Папи Римського,

³⁵¹ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 40.

³⁵² *Захват чи відродження* // hramspasa.org.ua.

³⁵³ Крип'якевич О. *Спомин про обишок в помешканні Крип'якевичів* // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / ред. Соляр І. Львів 2019, 355.

³⁵⁴ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 39.

³⁵⁵ Онишко О. Інтерв'ю від 25.03.2005 / інтерв'юер Куртинюк Т. // АПЦ, спр. П-1-1-1781, 13.

³⁵⁶ Костюк Б. Інтерв'ю від 23.01.1994 / інтерв'юер Рибак Н. // АПЦ, спр. П-1-1-648, 42.

³⁵⁷ *Спомин Іванки Димид* // Приватний архів Крип'якевич Олександрі.

³⁵⁸ Крип'якевич. Інтерв'ю від 21.01.2003, 28;

Онишко. Інтерв'ю від 25.03.2005, 16.

котру він часто використовував замість єпитрахіля. Ці речі дотепер зберігаються і вони є сімейною реліквією³⁵⁹.

Коли о. Артемій правив Службу Божу вдома, то були родинні відправи, бо присутніми могли бути лише члени родини. Робилося все з великою обережністю та осторогою. Зі спогадів внучки о. Артемія Крип'якевич Богдани:

То відбувалося в кімнаті невеличкій. Бабця щільно закривала вікна шторами і відключала телефон. Боронь Боже, щоб якась сусідка зайшла - всі лякалися, зразу припиняли. Ніяких спеціальних приладь майже не було. Дідо був в костюмі звичайному і тільки єпитрахиль мав накинуту. Горіло 2 свічки на престолах, маленький столик, покритий вишитим обрусом. Стояло Євангеліє. Ікону пам'ятаю "Тайна вечеря" і 2 маленькі металеві іконки: Ісус Христос і Богородиця, і то все³⁶⁰

Отець Артемій придумував різні креативні способи конспірування, щоб виконуючи своє служіння не наражати нікого на небезпеку. Наприклад, в Оперному театрі він співпрацював з колегою Марією Онишко. Так як в неї велика родина, то була потреба похрестити дитину, дати шлюб нареченим чи когось поховати. Оскільки підозрювали, що КГБ прослуховувало розмови, то придумали шифруватися за допомогою музичної термінології. З розповіді внука Марії Остапа Онишко:

– Артусь! ВІЗЬМИ НОТИ!!! Мендельсона! – то означає повинчай моїх дітей....
– Артусь, Моцарта, Вівальді, Колискова Шуберта! – то означає приходи – Хрестини маємо!
– Артусь...Стабат Матер! – Мама упокоїлися, приходь парастас відслужити, поховати...³⁶¹

Отець Артемій мав багато приватних лекцій з музики. То давало йому можливість познайомитися з родиною учня, якщо бачив, що то «свої люди» – випитувався чи брали шлюб, чи хрестили дітей, тоді з ними домовлявся про уділення Святих Тайн³⁶². Зі спогадів дочки отця Крип'якевич Олександри:

Даючи кожний раз уроки музики і контактуючи зі всіма, тато постійно займався апостолятом. Тато постійно катехизував. Пізнавав родину. Потім вчив дитину, і там, де він вчив уроки музики, вся сім'я була і похрещена, і шлюби брали. Отже, ця музика була

³⁵⁹ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 15.

³⁶⁰ Крип'якевич Б. Інтерв'ю від 17.12.1992 / інтерв'юер Козуб С. // АПЦ, спр. П-1-1-68, 3.

³⁶¹ *Спомин Іванки Димид.*

³⁶² Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 15.

вікном для більших можливостей підпільного священника. Бо кожний інший священник-підпільник, який не мав тої професії, він цього не міг³⁶³

Пара перед одруженням обов'язково повинна була в о. Артемія пройти тижневий курс передшлюбних наук³⁶⁴. Для них він також власноручно писав молитвеник, в який вклеював фотографічні образки. Так робив і для тих, кого збирався хрестити³⁶⁵. Давав на пам'ять образки, в яких зашифровував латинськими літерами якусь українську фразу чи цитату або заповняв дані латинською мовою³⁶⁶. Окрім того, даючи шлюби, завжди старався перевірити чи батьки брали шлюб. Якщо ж ні, то заохочував взяти шлюб, заспокоював, що то не так страшно, що радо підготує їх до того. Отець був дуже принциповим в церковних справах³⁶⁷.

Богдан Костюк згадував, що коли о. Артемії відправляв Службу Божу в нього вдома, то робив це лише в кімнаті, яка не контактувала з сусідніми квартирами. Під час Служби Божої в інших кімнатах включали магнітофон чи радіо. Ніхто голосно не співав, щоб не почули сусіди. Запрошувалося дуже вузьке коло людей:

...були члени нашої сім'ї. І приходили часом близькі знакомі, ті, яким ми довіряли і які нас запрошували. Тому що Служби Божі відправлялися не тільки в моїм помешканні. Навіть в тому домі, такий був дім, там є 6 під'їздів, в першому, якщо рахувати від вулиці, теж була сім'я, до якої заходив о. Артемії Цегельський, вони тоді вже мали телефон і нам дзвонили: "Приходьте". Ну, ми вже знали чого приходити. А як в нас були, то ми пропонували їм³⁶⁸

Часто богослужіння були читані, проповіді короткі і лаконічні, проте повчальні³⁶⁹. На прохання вірних відвідував їх у Великодні чи Йорданські свята³⁷⁰, хрестив та вінчав в домах зберігаючи строгі умови конспірації³⁷¹.

Також о. Артемії займався підготовкою дітей до Першої Сповіді та до Святого Причастя³⁷². Очевидно у цій справі він повинен був дотримуватися

³⁶³ Крип'якевич. Інтерв'ю від 21.01.2003, 23.

³⁶⁴ Онишко. Інтерв'ю від 25.03.2005, 15.

³⁶⁵ Хворостовська. *Музика і священство – два крила його душі*.

³⁶⁶ Ілюстрація №11

³⁶⁷ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 43.

³⁶⁸ Костюк. Інтерв'ю від 23.01.1994, 41.

³⁶⁹ Онишко. Інтерв'ю від 25.03.2005, 15.

³⁷⁰ Костюк. Інтерв'ю від 23.01.1994, 37.

³⁷¹ Дудич О. *Яскравий представник свого покоління // Арка 92* (Травень 2004) 4.

³⁷² Крук В. Інтерв'ю від 26.05.1995 / інтерв'юер Купчик Л. // АПЦ, спр. П-1-1-540, 29.

найбільш строгих правил конспірації, оскільки навчання релігії могло завершитися арештом і другим терміном. Також зібрання більшої групи дітей могло привернути увагу сусідів, а ці вже могли донести у правоохоронні органи. Неприємності мали б усі – і священник, і батьки.³⁷³ Тому о. Артемій домовився з с. Констанцією Сенюк, яка згодом стала ігуменею сестер-василіянок, щоб вона готувала п'ятеро-шестеро дітей, а він тільки сповідав і причащав їх³⁷⁴. Мав добрий звичай на спомин про цю подію залишати дітям маленькі образочки:

...такий образочок я маю в руці. Ісус Христос дає Найсвятіші Тайни хлопчикові і надоліні написано «Спомин Першого Святого Причастя». То вже від руки написано. А на другій стороні «Спомин Першого Святого Причастя раби Божого Петра 12.7.1961 року». Це була вже метрика. Замість метрики давалося той образочок. Як так до когось прийшли і знайшли, то до того ніхто не чіпався, бо то не була священнича метрика³⁷⁵

Окрім цього отець вручав кожній дитині, що проходила підготовку власноручно написаний молитовник, в якому були десять Божих заповідей, ті всі настанови, які повинна знати дитина. Застерігав, щоб не говорили звідки їх мають³⁷⁶.

Образки отець купляв у монахів, які проживали біля Галицького базару разом з владикою Василем Величковським. Виготовляв ті образки брат Іриней, окрім них він ще виготовляв маленькі церковні календарі. Отець роздавав їх знайомим, бо вони того хотіли, а пожертву за образки віддавав монахам³⁷⁷.

Отець Артемій також інформував інших священників, що відбувається назовні. Він призбирав трохи грошей та купив собі якісний радіоприймач, через який міг слухати передачі з Риму. Зокрема в усіх деталях був проінформований як проходив Другий Ватиканський Собор та які постанови прийняли на ньому³⁷⁸. Постійно читав польську чи німецьку пресу³⁷⁹, мав контакт з польськими монахинями³⁸⁰.

Отець Артемій був у постійному контакті з підпільними єпископами. Зокрема, як тільки він повернувся з Сибіру, до нього приходив вже старенький

³⁷³ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 15.

³⁷⁴ Крип'якевич. Інтерв'ю від 21.01.2003, 32-33.

³⁷⁵ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 15.

³⁷⁶ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 15.

³⁷⁷ Бартошик М. *Про «святих» отців-редемптористів та діла їх «святи»* // *Вільна Україна* 34 (10 лютого 1970).

³⁷⁸ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 16.

³⁷⁹ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 46.

³⁸⁰ Крип'якевич. Інтерв'ю від 21.01.2003, 32.

еп. Миколай Чарнецький³⁸¹. Також відвідував еп. Василя Величковського³⁸². Часто ходив на розмову до вл. Володимира Стернюка, який мешкав на вул. Чкалова. Він знав, що та квартира є під наглядом, тому ішов через подвір'я сусіднього будинку. Декілька разів до вл. Стернюка отець посилав свою дочку Олександру з певним дорученням, щоб зайвий раз не наражати на небезпеку себе та владику³⁸³. Кілька зустрічей о. Артемій мав з ерм. Юліаном Вороновським, згодом висвяченим на єпископа³⁸⁴.

Отриманою інформацією ділився з іншими духовними особами, які часто приходили до нього, або сам їх відвідував. Зокрема до о. Артемія часто в гості приходив о. Євстахій Смаль, з яким вони встигли подружитися ще на засланні³⁸⁵, разом з ним також іноді приходив о. Михайло Винницький. Але в КГБ не хотіли, щоб духовенство контактувало між собою, тому навіть декілька разів затримували отців на сходах, зокрема, коли ще о. Артемій мешкав на вул. Сонячній (тепер вул. Ботвіна), заборонили їм приходити до нього в гості, але не арештовували їх³⁸⁶.

Декілька разів в році о. Артемій до себе запрошував різних отців для того, щоб прийшли посповідати дітей та дружину³⁸⁷. Бували в отця о. Ярослав Тихий, о. Борис Пахомій, о. Василь Заставний, о. Севастьян Зубрицький³⁸⁸. До отця додому приходили його приятелі:

Були товариші такі як отець Заставний, приходив до нас дуже часто, отець Феदिшин приходив до нас, отець Охримович, то його товариш зі студій, був отець Третяк Роман у Львові. Справа сповіді – то в любий час він мав можливість висповідатися і запричащатися. Також раз на місяць він все ходив до єпископа Стернюка. То був зв'язок такий, що все якісь настанови чи що. Він власне мав зв'язок з отцем Стернюком³⁸⁹

...отець Мисак приходив, то вони дуже з татом сміялися, з татом в кухні закривалися. І ще як був хтось із священників, то чути було сміх, веселі були, бо чисті серцем.. І ще, пам'ятаю, владику Стернюк казав все священникам з підпілля, що християнин має бути веселим, і священники в підпіллі були веселі. Отець Кубай, також, отець Чолій. То ми

³⁸¹ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 14.

³⁸² Крип'якевич. Інтерв'ю від 21.01.2003, 33.

³⁸³ Крип'якевич. Інтерв'ю від 21.01.2003, 33; Здебільшого дочці не дочці був невідомий зміст доручення, інколи це були гроші для бідних сімей.

³⁸⁴ Крип'якевич. Інтерв'ю від 21.01.2003, 32.

³⁸⁵ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 12.

³⁸⁶ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 52.

³⁸⁷ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 14.

³⁸⁸ Крип'якевич. Інтерв'ю від 21.01.2003, 30-32.

³⁸⁹ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 14.

знали, що отець Чолій був такий тата товариш. Отець Фединський приходив на сповідь до нас часто³⁹⁰

Отець Артемій займався вихованням майбутніх душпастирів. Був період, коли в радіоефірі двічі на тиждень пізно вночі малими лекціями з Ватикану передавали історію Церкви. Отець записував лекції на магнітофон, а потім в зошит³⁹¹. Так як мав невиразне письмо, то писав друком, щоб можна було перечитати³⁹². Написав три зошити-томи, з них готував вдома семінаристів³⁹³. Згадує внучка о. Артемія Іванна Крип'якевич-Димид: «Одним із основних занять Артемія, крім щоденної Служби Божої була підготовка підпільних семінаристів. Він мав скрипти лекцій, які ховав у палітурки атеїстичної літератури, або шкільних підручників і викладав своїм студентам історію Церкви, літургіку, богослов'я, твори Отців Церкви»³⁹⁴. Також про це розповідала отця дочка Олександра:

...Отець Білінський, він ще не був отцем, але приходив такий собі... все дуже тихенько говорив. А тато сидів з ним довго в кухні, і він так солідно, як учень, заповнював якісь зошити. І потім, лиш потім, я довідалася, що історію Церкви тато викладав багатьом священикам, які готувалися в підпіллі. Отже, він готував історію Церкви в підпіллі, і багато священиків в нього вчилися³⁹⁵

Важливу роль в служінні отця виконала його дружина Марта. Незважаючи на те, що вона часто була проти постійних відвідин отцем знайомих та парафіян, щоб не було зайвих проблем, але завжди допомагала йому. Зі спогадів дочки отця Олександри:

Наша мама несла на собі весь тягар побуту багатодітної родини. Вона завжди боялася як тато починав пакувати саквояж церковним причандаллям, бо знала, що він іде на небезпечну заборонену справу. Як зловлять – штраф, виклик в КГБ, обшук іт.д. А найбільше мама боялася за дітей, щоб не пошкодити в науці. Бурчала, намовляла не йти. Тато мовчки пакував саквояж. А тоді зрезигновано³⁹⁶ кидав непопулярне слово «начхав!» і виходив за двері. В цих справах він був рішучий. І ніякі намови чи погрози його не зупиняли, Він був воїн Христа!³⁹⁷

³⁹⁰ Крип'якевич. Інтерв'ю від 21.01.2003, 32.

³⁹¹ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 16.

³⁹² *Фрагменти з історії Української Церкви* // Зошит Т. І. Приватний архів Крип'якевич Олександри.

³⁹³ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 16.

³⁹⁴ Дудич О. *Яскравий представник свого покоління* // Арка 92 (Травень 2004) 4.

³⁹⁵ Крип'якевич. Інтерв'ю від 21.01.2003, 32.

³⁹⁶ Зрезигновано — пригнічено, приголомшено

³⁹⁷ Хворостовська. *Музика і священство – два крила його душі.*

Переживала як любляча жінка та мати чотирьох дітей³⁹⁸, але кожного разу, коли о. Артемій йшов до когось сповідати чи відправляти Службу Божу, то допомагала йому. Отець не брав з собою жодних риз чи молитвеників, бо по дорозі його могли зупинити та перевірити, натомість Марта брала велику сумку, з якою ходила на базар, в тій торбинці були всі необхідні речі для звершення чину, і відносила її за вказаною отцем адресою³⁹⁹. Поки діти були ще малі, також допомагала служити отцеві, а потім діти навчилися читати, то вони допомагали отцю. Окрім того Марта пекла просфори на Літургію⁴⁰⁰, завжди підтримувала отця, була немовби «жінкою-священиком»⁴⁰¹.

Діти, а згодом і внуки о. Артемія також брали участь у його служінні: «Ми, знали багато таємниць конспірації, допомагали батькові переховувати речі, зберігати таємницю, носили за ним течку з богослужбними речами»⁴⁰². Часто допомагали татові так, щоб мати не знала, щоб не журилася⁴⁰³.

Наскільки б ретельно о. Артемій не старався зберігати строгі умови конспірації, але завжди знаходилися ті, хто не міг промовчати, щоб не розказати чи похвалитися перед кимсь про його діяльність⁴⁰⁴. Були й ті, що недолюблювали отця чи його родину та доносили⁴⁰⁵, тому о. Артемій постійно був під наглядом органів КГБ. А від так слідували несподівані візити КГБ, ревізії, конфіскація різного роду речей, виклики у відділок для виснажливих допитів. Зі спогадів дружини отця Марти:

Цілий час, відколи ми тільки вернулися, ми власне потім навіть жаліли, що ми вернулися, цілий час мого чоловіка викликував той, що церковними справами завідував, не пригадую прізвища, і цілий час намовляв його, що “от ми Вам дамо добру парафію у Львові, ми знаємо, які Ви маєте студії, Ви нам дуже потрібні“. Але мій чоловік категорично відмовлявся. Кілька разів вони його час від часу все визивали і пропонували йому дуже добрі можливості. То надурно⁴⁰⁶

³⁹⁸ Корогородський Р. *Брама світла. Батьки*. Київ 2004, 128.

³⁹⁹ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 14.

⁴⁰⁰ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 14.

⁴⁰¹ Крип'якевич. Інтерв'ю від 17.12.1992, 6.

⁴⁰² Крип'якевич. *Спомин про обшук в помешканні Крип'якевичів*, 356.

⁴⁰³ Крип'якевич. Інтерв'ю від 21.01.2003, 32;

Онишко. Інтерв'ю від 25.03.2005, 16.

⁴⁰⁴ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 12.

⁴⁰⁵ Онишко. Інтерв'ю від 25.03.2005, 16.

⁴⁰⁶ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 13.

На пропозицію у співпраці о. Артемій відповідав: «У вас своє начальство, а в мене – своє, як скаже мені мій єпископ, так і зроблю»⁴⁰⁷. У своїх відповідях був категоричним, бо знав, що будь-який компроміс із органами держбезпеки може привести до фатальних наслідків. І в тому він був прикладом для своїх дітей⁴⁰⁸. Зі спогадів доньки Олександри: «Батько не читав нам дітям моралей, ані довгих наук. Він просто був і своїм життям давав нам приклад. У нього була тверда віра, честь. Принцип – дотримати слово. Дотримати вірності присязі. Сьогодні все, що роблю міряю міркою свого Батька. Що зробив би він сьогодні?»⁴⁰⁹

20 квітня 1974 року о. Артемій Цегельський вийшов на пенсію⁴¹⁰. Проте навіть після того не залишили органи КГБ його в спокої, викликали на переслухання, іноді завдавали тілесних травм⁴¹¹. На одному з таких переслухань йому поламали пальці лівої руки, для того, щоб більше не міг грати: «На пенсії, доки здоровля дозволило, давав приватно учням грі на скрипці. Тепер той перелом руки наслідком упадку⁴¹² і я з трудом можу поставити на струні скрипки “до ре мі до ре до”»⁴¹³.

Часто вдома в о. Артемія робилися обшуки організовані органами КГБ⁴¹⁴. Декілька разів повністю конфісковували бібліотеку⁴¹⁵. З протоколу обшуку від 22 травня 1972 року⁴¹⁶ в описі майна бачимо, що саме конфісковували. Цікавим є те, що окрім різних літургічних книжок та всяких зошитів, забирають вони навіть свічки, тобто все те, що належало до церкви⁴¹⁷. Зі спогадів дочки отця Олександри:

Кожна сторінка є підписана, підписана тим, хто обшук робив... І ще треба було підписати, що претензій ніяких не маємо і так далі. Я пам'ятаю, як під час обшуку якась частина цінних речей, плівок і всяких інших таких, ми в такий мішечок і через вікно на

⁴⁰⁷ Хворостовська. *Музика і священство – два крила його душі*.

⁴⁰⁸ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 59.

⁴⁰⁹ Хворостовська. *Музика і священство – два крила його душі*.

⁴¹⁰ *Трудова книжка Цегельського Артемія* // Приватний архів Крип'якевич Олександри, 4.

⁴¹¹ Цегельський. *Зата роду Цегельських*, 482.

⁴¹² Офіційна версія КДБ.

⁴¹³ Цегельський. *З листа Артемія від 1 квітня 1983р.*

⁴¹⁴ Онишко. Інтерв'ю від 25.03.2005, 16;

Білинський Б. *Спогади про о. Артемія Цегельського* // Приватний архів Крип'якевич Олександри.

⁴¹⁵ Дудич О. *Яскравий представник свого покоління* // Арка 92 (Травень 2004) 4.

⁴¹⁶ Крип'якевич. Інтерв'ю від 21.01.2003, 26.

⁴¹⁷ Крип'якевич. Інтерв'ю від 21.01.2003, 29.

шнурочку спустили з такої рами. І закрили вікно просто. Воно собі з шнурочком в мішечку висіло, поки обшук не скінчився. Отже, різні були способи...⁴¹⁸

В протоколі обшуку від 17 квітня 1981 року також бачимо детальний опис вилучення 46-ти речей, з яких майже всі книги на духовну тематику⁴¹⁹. Майже всі книги, які вилучали, згодом повертали. На кожній конфіскованій книжці о. Артемій зазначав дату вилучення та дату повернення. Під час тих численних обшуків набув досвіду як вберегти книги та рукописи приховуючи їхній зміст та одягав інші обкладинки⁴²⁰. Також конфісковували й інші речі. Зі спогадів дружини отця Марти:

Батько мого чоловіка вже старенький подарував йому і навіть табличку таку на валізі написав: «Сину моєму дарую церковні речі». Там були фелон, єпитрахиль, чаша золота, між іншим, і то все подарував. При першій ревізії забрали. Сказали: «Ви не маєте права церковні речі, то Вашого батька». Чоловік страшно за то переживав і казав: «Як? То є моя реліквія, мого батька». — «Ні». Мимо цього вони то забрали⁴²¹

Проте незважаючи на всі репресії та переслідування, о. Артемій Цегельський жив твердою вірою та надією, що прийде той час, коли «наша Церква встане у славі, а ворог буде поганьблений»⁴²².

Помер о. Артемій 28 грудня 1985 року. Похоронні відправи відбулись 29-30 грудня в домі отця⁴²³. Всю церемонію священничого парастасу відправив о. Василь Заставний⁴²⁴. Другого дня попрощатись з отцем прийшла велика кількість людей та клиру, були й деякі православні священики, з якими дружив о. Артемій. Правда отці приходили без священничого одягу, так як серед людей були присутні донощики. Перед відправою в домі попросили всіх вийти з кімнати, молилися тихенько, без жодних співів⁴²⁵.

Вже як мали нести отця на Личаківський цвинтар, то прийшли з КГБ та почали вимагати документи на гробницю, бо на Личаківському вже не можна було ховати, але дружина мала документи на гробівець Скобельських. Кагебісти

⁴¹⁸ Крип'якевич. Інтерв'ю від 21.01.2003, 29.

⁴¹⁹ Протокол обшуку в Артемія Цегельського від 17 квітня 1981 // Приватний архів Крип'якевич Олександри.

⁴²⁰ Хворостовська. *Музика і священство – два крила його душі*.

⁴²¹ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 15.

⁴²² Крип'якевич. *Фундамент парафії*, 5.

⁴²³ Дудич О. *Яскравий представник свого покоління // Арка 92* (Травень 2004) 4.

⁴²⁴ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 14.

⁴²⁵ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 51.

застерегли, щоб не було жодних співів, жодних церемоній, жодних маніфестацій⁴²⁶.

Поховав о. Артемія Цегельського о. Богдан Білинський⁴²⁷. Запечатував гріб о. Євстахій Смаль. Незважаючи на те, що було багато людей, похорон відбувся дуже скромно та тихо. Не побоявся сказати слово про отця лише о. редемпторист Василь Михайлюк, близький друг о. Артемія ще зі школи⁴²⁸.

⁴²⁶ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 51.

⁴²⁷ Цегельська. Інтерв'ю від 12.03.1999, 14.

⁴²⁸ Цегельська. Інтерв'ю від 04.07.1996, 51-52

ВИСНОВКИ

Отці Ігнатій та Артемій Цегельські, батько і син, представники давнього священичого роду, нащадки визначного церковного й громадського діяча о. Михайла Цегельського, зуміли достойно продовжити велику справу своїх попередників, як і на церковній, так і національній нивах.

Отець Ігнатій здобув докторську ступінь, в часі Першої світової війни, був військовим капеланом Січових Стрільців. Після закінчення війни, окрім душпастирства, активно займався викладацькою та культурно-просвітницькою діяльністю, виховуючи національно свідомих українців. Через це не втішався прихильністю польської влади, а згодом і радянської. У 1930-х роках, як гімназійний професор, зазнавав певних утисків зі сторони польської шкільної кураторії. Із встановленням радянської влади вже 17 березня 1945 року о. Ігнатія було арештовано. Між іншим, він був у числі перших, кого арештували, лише згодом, 11 квітня, заарештують архиєреїв ГКЦ. Він був засуджений за антирадянську націоналістичну діяльність на 10 років. Свій термін відбув у таборах Мордовії та Ульяновська.

Після повернення продовжував священодіяти, тому залишався під наглядом КГБ. Велика заслуга о. Ігнатія полягала в тому, що він підтримував зв'язки з підпільними священиками та владиками. Володіючи кількома іноземними мовами, інформував отців про перебіг Другого Ватиканського собору, отримував інформацію із закордонних газет та через радіоприймач. Також о. Ігнатій намагався організувати систему фінансової допомоги для підпільних священиків завдяки інтенціям на Літургії. Чимало старших чи хворих священиків не могли вижити на мізерні пенсії, тому ініціатива о. Ігнатія була дуже своєчасною і свідчила про організованість та консолідацію духовенства в підпіллі. До кінця життя залишався активним та вірним своїй Церкві. Неодноразово в документах органів держбезпеки о. Ігнатія визначали як одного з керівників Катакомбної

Церкви, хоча як одружений священник він не міг бути єпископом чи навіть адміністратором.

Син о. Ігнатія, Артемій ще з дитинства почав займатися музикою, був учнем видатних педагогів. Після вступу в Семінарію паралельно продовжував музичні студії та був призначений ректором Йосифом Сліпим відповідальним за семінарійне музичне життя. Після закінчення Семінарії та музичного інституту продовжив працювати в музичній сфері. Рукоположений на ієрея митрополитом Андреем Шептицьким. Проте недовго душпастирював, бо через відмову співпрацювати з радянською владою 17 січня 1946 року був ув'язнений в тюрмі на Лонцького та засуджений на 5 років таборів Воркути та Печори. Очевидно, що у випадку о. Артемія можна чітко визначити основні мотиви переслідування греко-католицького духовенства. Практично всіх ув'язнених священників судили за політичними статтями, але прихованою метою було те, що вони відмовилися переходити в РПЦ. Про це о. Артемію заявляли слідчі відкрито, проте він навідріз відмовився стати частиною «фарсу», організованого НКВС, а виконаного ієрархами РПЦ та діячами Ініціативної групою по возз'єднанню ГКЦ з РПЦ на чолі з о. Гавриїлом Костельником.

Непростою була доля Марти – дружини о. Артемія. Її арештували і запроторили у сумнозвісну тюрму на Лонцького. Перейшовши через фізичні та моральні тортури, її разом з дітьми відправили на спецпоселення.

Після закінчення терміну покарання о. Артемій знайшов жінку та дітей на поселенні в Красному Яру, Томської області. Повернулися всі разом лише після смерті Сталіна. По приїзді в Україну о. Артемій, окрім світської праці в оркестрі Львівського оперного театру (варто сказати, що як для колишнього «зека» та представника «уніатських решток» він отримав доволі видатне місце праці), він почав активну душпастирську працю. Отець Артемій налагодив хороші стосунки з іншими підпільними священниками. Постійно комунікував з проводом Церкви у Львові – владиками Василем Величковським та Володимиром Стернюком. Як і батько він намагався бути в курсі всіх подій на Заході, слухаючи іноземні радіостанції. Серед важливих завдань, які він виконував в підпіллі, була

навчання та формація кандидатів на священників. Він не тільки викладав, але й виготовляв рукописні підручники.

Перебуваючи як в тюрмі, так і на засланні отці ревно виконували свої священничі обов'язки, уділяли Святі Тайни та підтримували людей на душі. Робили вервички із чорного хліба, для Євхаристії використовували сухарів та вино, вичавлене із замочених родзинок, замість риз була вервиця на шиї. Вдавалися до різних хитрощів, щоб непомітно для влади сповняти душпастирювання вірних. В будь яких умовах знаходили спосіб послужити Богу та людям. Намагалася поєднати релігійне і національне відродження українського народу.

На прикладі мікроісторії отців Цегельських у праці проаналізовано репресивну політику радянської влади супроти греко-католицького єпархіального духовенства, зокрема представлено чіткий план та механізми його реалізації для розколу ГКЦ та зменшення її впливу серед українського народу. Так як духовенство не бажало добровільно відмовитись від свого віросповідання, тому влада перейшла до насильницьких методів ліквідації Церкви та українського руху опору. Зокрема, після арешту правлячої ієрархії та активних священників закривають і Духовні Семінарії, позбавляючи ГКЦ освітнього-духовного вишколу кандидатів у священство. Також обриваються зв'язки із Вселенською Церквою. Наостанок же ліквідовувалися монастирі та їхні видавництва, осередки консолідації національно-релігійного духовенства.

Період ХХ ст. був періодом не тільки нищення Греко-Католицької Церкви, але й водночас часом її відродження у силі. Сталінські репресії не змогли знищити ГКЦ чи порушити взаємозв'язок між Церквою та національною свідомістю народу. Навіть у скрутні для Церкви часи, отці Цегельські вірили у те, що завжди так не буде, і настане той час, коли «імперія зла впаде», а Церква «встане у славі». Це було б неможливим без тих людей, котрі життя віддали заради збереження Христової віри, щоб у сьогодні ми могли мати вільне віросповідання. Маємо обов'язок пам'ятати та цінувати їхню жертву.

Приклад отців Цегельських важливий для сучасної УГКЦ, оскільки це вияв жертвності, відданості Богові та Вселенській Церкві. Але тут обов'язково треба взяти до уваги їхній одружений стан, бо їхня родина стала запорукою витривалості. Очевидно в умовах репресій чимало священників вимушено підтримало процес «возз'єднання», бо хвилювалися за свої сім'ї. Дружина о. Артемія перейшла через тюрму НКВС та спецпоселення; діти не впізнали батька після його повернення. Тому можна однозначно стверджувати той факт, що родина отців Цегельських стала цією міцною опорою та допомогою своїм священникам у їх відважному підпільному служінні.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Архівні матеріали

1. *Вирізка з газети Вільна Україна. Львів 12.06.1970р.* // Приватний архів Крип'якевич Олександрри.
2. *Відповідь на скаргу Івана Кравеця від прокурора В. Коваленко* // Приватний архів Крип'якевич Олександрри.
3. *Дмитрук Н. Лист з Едмонта, 4 травня 1985р.* // Приватний архів Крип'якевич Олександрри.
4. *Довідка про вирок о. Артемія Цегельського* // Приватний архів Крип'якевич Олександрри.
5. *Довідка про перебування Марти Цегельської на спецпоселенні* // Приватний архів Крип'якевич Олександрри.
6. *Зі спогаду о. Артемія про сестру Партенію* // Приватний архів Крип'якевич Олександрри.
7. *Клопотання Артемія Цегельського. Печора 1950 р.* // Приватний архів Крип'якевич Олександрри.
8. *Крип'якевич О. Цегельський Петро Артемович* // Приватний архів Крип'якевич Олександрри.
9. *Кусник перламину – радість підпілля «про нас пам'ятають»* // Приватний архів Крип'якевич Олександрри.
10. *Лист о. Артемія о. Ігнатію від 14.12.1949 р.* // Приватний архів Крип'якевич Олександрри.
11. *Лист Ольги Левинської до Сибіру про поверненню о. Ігнатія з тюрми від 27.04.1955р.* // Приватний архів Крип'якевич Олександрри.
12. *Протокол обшуку в Артемія Цегельського від 17 квітня 1981 р.* // Приватний архів Крип'якевич Олександрри.
13. *Світенко Л. Спогад про городоцький період в житті священника-ісповідника віри о. Артемія Цегельського* // Приватний архів Крип'якевич Олександрри.

14. Світенко Л. *Спогад про городоцький період в житті священика-ісповідника віри о. Артемія Цегельського* // Приватний архів Крип'якевич Олександрри.
15. *Спомин Іванки Димид* // Приватний архів Крип'якевич Олександрри.
16. *Спомин Лесі (Крип'якевич)* // Приватний архів Крип'якевич Олександрри.
17. *Трудова книжка Цегельського Артемія* // Приватний архів Крип'якевич Олександрри.
18. *Трудова книжка Цегельського Ігнатія* // Приватний архів Крип'якевич Олександрри.
19. УСБУ ЛО спр. П-32482: «Дело по обвинению Цегельского Ігната Михайловича».
20. *Фрагменти з історії Української Церкви* // Зошит Т. І. Приватний архів Крип'якевич Олександрри.
21. ЦДІАЛ ф. 201: *Греко-Католицька митрополича консисторія*, оп. 1в, спр. 1812: «Листи анкети та інші документи священиків з проханням призначити на парафію у Львові / церква Святої параскеви том II і останній».
22. ЦДІАЛ ф. 201: *Греко-Католицька митрополича консисторія*, оп. 1в, спр. 954: «Особова справа богослова Цегельського Артемія-Іриня».
23. ЦДІАЛ ф. 201: *Греко-Католицька митрополича консисторія*, оп. 2а, спр. 1777: «Okregowa komisja dyscyplinarna dla nauczycieli przy kuratorjum okregu szkolnego lwowskiego we lwowie».
24. Цегельський А. *З листа Артемія від 1 квітня 1983р.* // Приватний архів Крип'якевич Олександрри.
25. Цегельський І. *Лист з в'язниці* // Приватний архів Крип'якевич Олександрри.
26. *Цегельський І. М. начальнику МВС Ангелову від 7.07.1958 р.* // Приватний архів Крип'якевич Олександрри.
27. Цегельський П. *Пам'яті батька* // Приватний архів Крип'якевич Олександрри.

Інтерв'ю

1. Кравець Т.-А. *Спогад про о. Ігнатія Цегельського*. 25. 03. 1992 // АПЦ, спр. П-1-1-51.1.
2. Крип'якевич Б. Інтерв'ю від 17.12.1992 / інтерв'юер Козуб С. // АПЦ, спр. П-1-1-68.
3. Костюк Б. Інтерв'ю від 23.01.1994 / інтерв'юер Рибак Н. // АПЦ, спр. П-1-1-648.
4. Коваль Д. Інтерв'ю від 20.02.1994 / інтерв'юер Купчик Р. // АПЦ, спр. П-1-1-51.
5. Крук В. Інтерв'ю від 26.05.1995 / інтерв'юер Купчик Л. // АПЦ, спр. П-1-1-540.
6. Цегельська М. Інтерв'ю від 04. 07. 1996 / інтерв'юер Купчик Л. // АПЦ, спр. П-1-1-672.
7. Осика А. Інтерв'ю від 03.02.1997 / інтерв'юер Купчик Л. // АПЦ, спр. П-1-1-838.
8. Цегельська М. Інтерв'ю від 12. 03. 1999 / інтерв'юер Таран О. // АПЦ, спр. П-1-1-672.
9. Крип'якевич О. Інтерв'ю від 21.01.2003 / інтерв'юер Коломієць І. // АПЦ, спр. П-1-1-1454.
10. Онишко О. Інтерв'ю від 25.03.2005 / інтерв'юер Куртинюк Т. // АПЦ, спр. П-1-1-1781.

Опубліковані документи

1. Сергійчук В. *Нескорена Церква: подвижництво греко-католиків України в боротьбі за віру і державу*. Київ 2001.
2. Сергійчук М. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946). Документи радянських органів державної безпеки*. Т. I. Київ 2006.
3. Сергійчук М. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946). Документи радянських органів державної безпеки*. Т. II. Київ 2006.

Періодичні видання

1. Бартошик М. *Про «святих» отців-редемптористів та діла їх «святі»* // *Вільна Україна* 34 (10 лютого 1970).
2. Боцюрків Б. *Українська Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946 - 1989)* // *Ковчег. Науковий збірник з церковної історії*. Т. I. Львів 1993, 123-164.
3. Гаранджа В. *Отець Микола Хмільовський – душпастир «катакомбної» церкви: на основі матеріалів кримінальної справи* // *Acta studiosa: Богословський науковий збірник*, Т. IX. Спеціальний випуск з церковної історії до 25-ліття Інституту історії Церкви / упор. Беген. О. – Бублик Т. Львів 2017, 89-114.
4. Герич Ю. *Як відбувався «возсоєдинительний собор» у Львові 8 березня 1946 р.* // *Календар «Світла»*. Торонто 1995, 88-91.
5. Гуркіна С. *«Возз'єднання по-сталінськи»: греко-католицьке духовенство перед викликом державного насилля* // *Ковчег. Науковий збірник з церковної історії*. Т. VI. Львів 2012, 391-404.
6. Дудич О. *Яскравий представник свого покоління* // *Арка* 91 (Травень 2004).
7. Дудич О. *Яскравий представник свого покоління* // *Арка* 92 (Травень 2004).
8. Концур-Карабінович Н. *Становище Української Греко-Католицької Церкви після відновлення радянської влади в західній Україні* // *Всеукраїнський науковий журнал Мандрівець* 6 (2006) 14-18.
9. Концур-Карабінович Н. *Загальноукраїнський собор української греко-католицької Церкви 1946 року в новому аспекті* // *Всеукраїнський науковий журнал Мандрівець* 5 (2015) 61-64.
10. Копиляк І. *Архітектура українських клубних будівель. Традиції і майбутнє* // *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Т. 1. Архітектура 2s. Львів 2019, 30-34.
11. Крип'якевич О. *Фундамент парафії* // *Християнський голос* 2893 (Травень 2014).

12. Купчик Л. *Доля отця Ігнатія Цегельського* // *Свобода* 45 (Серпень-вересень 2009).
13. Лозинський М. *Релігійне видавництво «Місіонер»: Становлення та ідейно-концептуальні напрямки в період незалежності України* // *Вісник Львівського університету. Серія журналістика* 36, (2012), 200.
14. Мадей Н. *Велеградські з'їзди* // *Українське релігієзнавство* 23 (2002) 74-83.
15. Мизак Н. *Переслідування УГКЦ в 40-50-х рр. ХХ с.: Ліквідація і наслідки* // *Релігія та соціум* 4 (2010).
16. Мідик Л. *Марта Цегельська (Скобельська) Прирікаю тобі вірність* // *Патріярхат* 432 (2012).
17. Пожоджук Д. *Вертеп у снігах Сибіру* // *За вільну Україну* (Січень 1997).
18. Смілка Р. *У Городку відновили осередок патріотичної молодіжної організації «Сокіл»* // *Народна думка* 49 (9.12.2011).
19. Стоцький Я. *Репресивні дії органів радянської державної влади проти Української греко-католицької церкви в Галицькому регіоні України у 1940–1960 роках* // *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Т. III. Історія. Тернопіль 2009, 133-139.*
20. Томін Ю. *Через Золочів і Тернопіль – до східного кордону з Російською імперією* // *Львівський залізничник* (2011) 3.
21. Цегельський А. *Музичне життя в Духовній семінарії у Львові* // *Українська Музика* (1938/9–10) 170–172; передрук: *Українська Музика* (2014/3) 110–112.
22. Цегельський П. *Артемій Цегельський: ісповідник віри, священник, скрипаль, педагог* // *Парохіяльний вісник* 51 (Квітень 2015).
23. Ясіновський Ю. *Митрополит Андрей Шептицький і церковна музика Галичини (у 150-ту річницю від дня народження)* // *Українська музика: Науковий часопис. Щоквартальник. Львів 2015, 5-16.*

Література

1. Бистрицька Е. *Східна політика Ватикану в контексті відносин Святого престолу з Росією та СРСР 1878-1964: Монографія*. Тернопіль 2009.
2. Боцюрків Б. *Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939-1950)*. Львів 2005.
3. Гадамський Т. *Діяльність церковних Братств тверезості УГКЦ В Галичині з ХІХ по І-шу половину ХХ ст.: історично-пасторальний аспект. Погляд в сучасність*. М.А. Dissertation, УКУ 2011.
4. Григоруk М. *Сильний Божим Духом. Історико-біографічний нарис про життя і діяльність о. д-ра Авксентія Бойчука*. Жовква 2017.
5. Гриньох І. *Знищення Української Католицької Церкви російсько-більшовицьким режимом*. Мюнхен 1970.
6. Гуркіна С. *Греко-католицьке духовенство Львівської архієпархії в умовах переслідування радянською владою (1944-1950 рр.)* [PDF]. автореф. дис. канд. іст. наук: Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка 2012.
7. Дмитрук Н. *Наша дорога в Канаду (1949)* // *Західньоканадський збірник* / ред. Полковський В. Т. VII. Едмонтон – Острог 2014, 57-68.
8. Кагуй П. *Діяльність Української Греко-Католицької Церкви на теренах України у 1946-1990 роках* // «Катакомбна церква» (двадцятиліттю виходу Української греко-католицької церкви з підпілля присвячується): *Статті і матеріали* / ред. Білик З. Львів 2009, 34–38.
9. Концур-Карабінович Н. *Греко-католицька Церква. Початки підпілля. Монографія*. Івано-Франківськ, 2011.
10. Корогородський Р. *Брама світла. Батьки*. Київ 2004.
11. Крип'якевич О. *Спомин про обиук в помешканні Крип'якевичів* // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / ред. Соляр І. Львів 2019, 355-358.
12. Купчик Л. (ред.). *Родом зі Струсова. Розповіді про Цегельських*. Львів-Бетлегем, 2002.
13. Купчик Л. *Роман Лиско. Блаженний слуга Бога та вірний син України*. Львів 2009.

14. Марчук В. *Церква, духовність, нація. Українська греко-католицька Церква в суспільному житті України ХХ ст.* Івано-Франківськ 2004.
15. Мищак І. *Ліквідація Греко-Католицької Церкви в Україні в повоєнні роки: Історіографія.* Київ 2007.
16. Паламарчук О. *Просвіта і просвітяни Городка.* Львів 1998.
17. Пекар А. *Нариси історії Церкви Закарпаття. Т.ІІ. Внутрішня історія.* Рим 1967.
18. Пишкович М. *Історія Свято-Успенської Унівської Лаври та студійського монашества.* Львів 2005.
19. Прах Б. *Духовенство Перемиської єпархії та апостольської адміністрації Лемківщини. Т.І. Біографічні нариси (1939-1989).* Львів 2015.
20. Пристай М. *Львівська Греко-Католицька Духовна Семінарія 1783-1945.* Львів 2003.
21. Симоненко Р. *Армія Галлера // Енциклопедія історії України. Т. III, Київ 2003, 121.*
22. Скакун Р. *«Пацифікація»: польські репресії 1930 року в Галичині.* Львів 2012.
23. Сліпак М. *Микола Хмільовський – видатний діяч УГКЦ і Воюючої України // Український визвольний рух: Наук. збірник, Т. V. Львів 2005, 177-182.*
24. *Статус кво // Словник української мови: в 11 томах. Т. ІХ. Київ 1978, 671.*
25. Хома І. *Йосиф Сліпий. Отець та ісповідник Української Мученицької Церкви, Рим 1992.*
26. Цегельський Ю. *Зага роду Цегельських.* США 1992.
27. Шептицький А. *Як будувати рідну хату // Пастирські послання 1939-1944. Т.ІІІ. Львів 2007, 131-147.*
28. Штерр Д. *Релігійно-соціальні відносини між кліром і мирянами в мукачівській Греко-католицькій єпархії (1771-1949 рр.).* Ужгород 2015.
29. Gajl T. *Herbarz Polski od średniowiecza do XX w.* Gdansk 2007.

Відео матеріали

1. *100 річчя о. Артемія Цегельського в семінарії Св. Духа.* 9 липня 2014 // *YouTube* youtube.com, відеозапис, (28.05.2020).
2. *Арешт та перебування в тюрмі «на Лонцького» 1949-го року.* 3 травня 2012 // *YouTube* youtube.com, відеозапис (19.10.2020).
3. *Вшанування пам'яті священика, скрипаля і педагога Артемія Цегельського* // Приватний архів Крип'якевич Олександри. Відеозапис. Част. II.
4. *Єпископ Павло Василик.* 27 жовтня 2014 // *YouTube* youtube.com, відеозапис, (18.10.2020).
5. *Релігійне життя у таборі Томської області, 1950--1956 рр.* 3 травня 2012 // *YouTube* youtube.com, відеозапис (19.10.2020).
6. *Ув'язнення та заслання о. Артемія Цегельського.* 3 травня 2012 // *YouTube* youtube.com, відеозапис (19.10.2020).

Інтернет джерела

1. *40 років тому загинув о. Анатолій Гургула з Томашківців: спалили в будинку разом із дружиною* // *Kalush News City* kalushnews.city (29.11.2020).
2. *Захват чи відродження* // *Храм Преображення Господа нашого Ісуса Христа* hramspasa.org.ua (30.11.2020).
3. Мельник І. *Державник із священичого роду.* 30 серпня 2015 // *Zbruc* zbruc.eu (12.03.2020).
4. П'єцух М. *«Свято цинізму» або День пам'яті без пам'яті.* 16 травня 2011 // *Історична правда* istpravda.com.ua (12.08.2020).
5. Пожоджук Д. *Різдвяні свята в концтаборах Росії.* 12 січня 2017 // *Vox populi* vox-populi.com.ua (23.09.2020).
6. *Поліщук Н. Отець Євстахій Смаль. Історія «всюдисущого» отця* // *Християнин і світ* xis.com.ua (15.11.2020).
7. *Словник термінів* // *territoryterror.org.ua.*

8. *Словник термінів // Територія терору territoryterror.org.ua* (5. 09.2020).
9. *Указ Президиума Верховного Совета СССР «об амнистии советских граждан, сотрудничавших с оккупантами в период Великой Отечественной войны 1941–1945 гг.» // istmat.info* (17.06.2020).
10. *Філософсько-богословський факультет. Історія // Український Католицький Університет theological.usc.edu.ua* (2.10.2020).
11. *Хворостовська О. Музика і священство – два крила його душі. 6 травня 2014 // Львівська пошта lvivpost.net* (21.09.2020).
12. *Хрущовська "відлига" (1953–1964) // Територія терору territoryterror.org.ua* (5. 09.2020).
13. *Хрущовська "відлига" (1953-1964) // Територія терору territoryterror.org.ua* (29.11.2020).
14. *Witamy w swiecie H. Cegielski-Poznan S.A. 2017 // H. Cegielski-Poznan S.A. hcp.eu* (20.07.2020).

ДОДАТКИ

Додаток №1

Митрополичья греко-католическая консистория
гор. Львов

162
80

Фисцил. кат.
Каталогизув

Дело по обвинению преподавателя
религии Школы № 1
в высказывании, направленном
против польского правительства

20

Начато _____ 1929 г.
Окончено _____ 1935 г.
На _____ 184 _____ листах

Филиал ЦГИА УСР в гор. Львове
Фонд № 201
Опись № 22
Связка № 97
Дело № 1777

Непорозуміння о. Ігнатія з польською владою

Додаток №2

Рукоположения:

1. Нижчі свячення дня 26. VII. 1941 пр. Жар. Буря

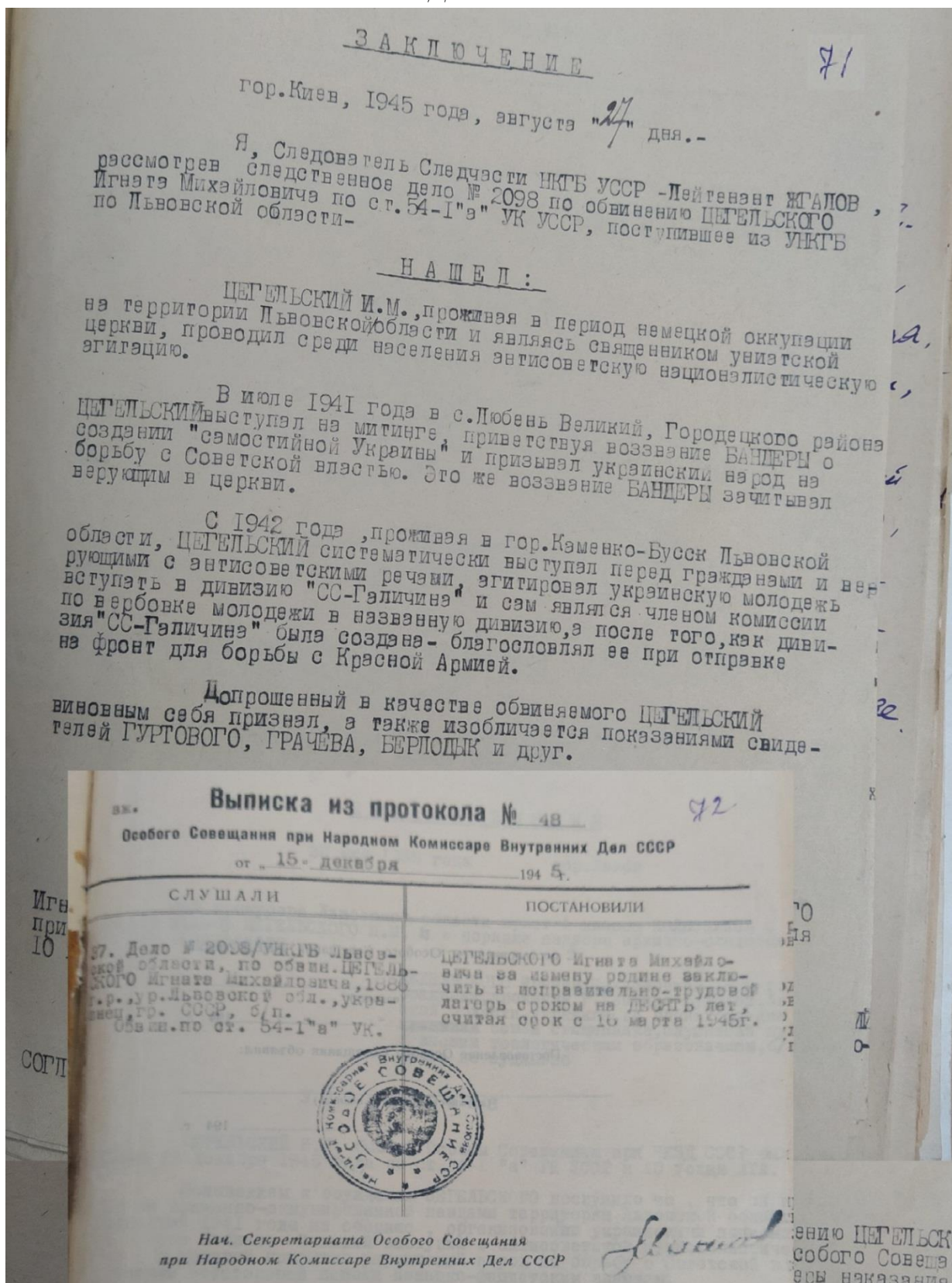
2. Діяконат дня 27. VII. 1941 } Вятрь.

3. Пресвитерат дня 3. VIII. 1941 } Митр.

Святитель Андрей Шелтисевич

Поставлення в священнослужителі Артемія Цегельського⁴²⁹

⁴²⁹ ЦДІАЛ ф. 201, оп. 1в, спр. 954, арк. 30.

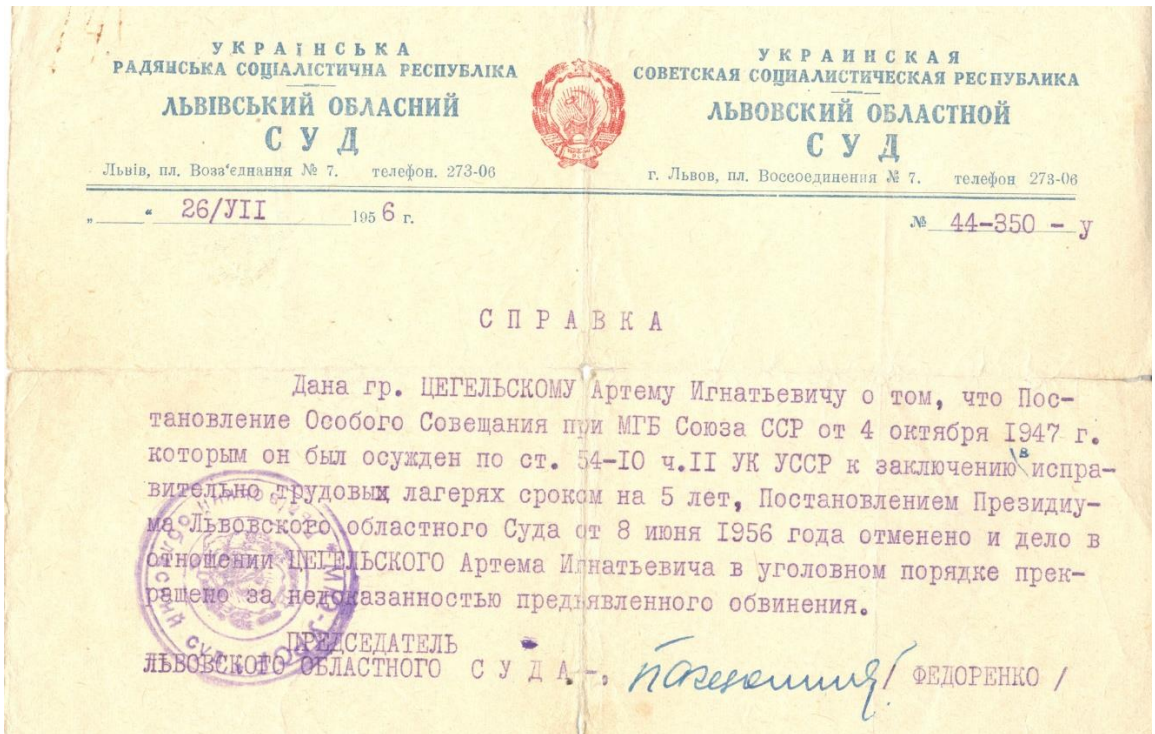

Вирок о. Ігнатию Цегельському від 15 грудня 1945р.⁴³⁰

⁴³⁰ УСБУ ЛО спр. П-32482: «Дело по обвинению Цегельского Ігната Михайловича», 71, 72.

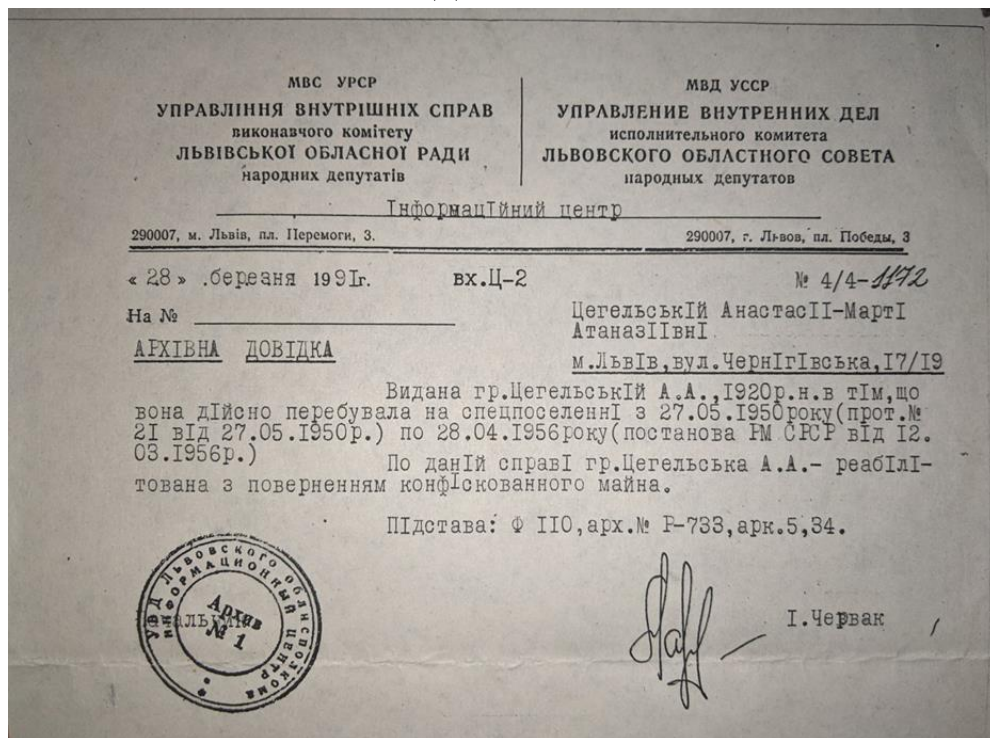
ДОДАТКИ

Додаток №4

Вирок о. Артемію Цегельському від 4 жовтня 1947 р.⁴³¹

Додаток №5

Довідка про перебування Марти Цегельської на спецпоселенні⁴³²

⁴³¹ Довідка про вирок о. Артемія Цегельського // Приватний архів Крип'якевич Олександрі.

⁴³² Довідка про перебування Марти Цегельської на спецпоселенні // Приватний архів Крип'якевич Олександрі.

ІЛЮСТРАЦІЇ

Ілюстрація №1

Отець Ігнатій та Марійська дружина в Городку

Ілюстрація №2

«Пасхальна драма» в Городку 1933-34 рр.

Ілюстрація №3

Симфонічний оркестр Богословської Академії організований Артемієм

Ілюстрація №4

Отец ЦЕГЕРЬСКИЙ и не седой
 Но волос белый он имеет
 Уси и баки он стрижет
 А бороду совсем не бреет.

Выше среднего он роста
 Довольно полный и плечист
 В карман за словом не полезетъ
 Всегда находчив и речист.

Характер он имеет мягкий,
 Когда к нему не подойти
 Он услужит, все расскажет
 Такого трудно здесь найти.

Имеет тихую походку
 В движениях он не тороплив,
 Всегда спокойный, всем довольный
 Прекрасный сохраняет вид.

В глазах его сияет крепость,
 Со всеми рад он говорить:
 Одних похвалит добрым словом,
 А других как начнет бранить.

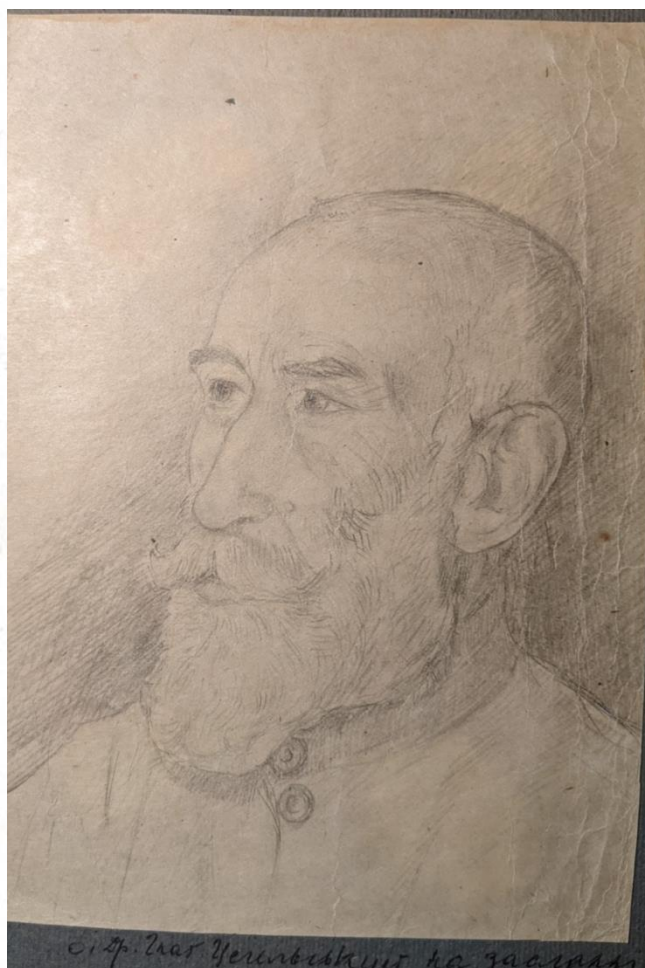
Но на него не обижались, шли
 Как к духовному Отцу,
 И поверяли тайны сердца
 А он их возносил к Творцу.

Хоть
 Л. дил он с палочкой, ^{степенно}
 иш только вечер наставал:
 В молитве проводил он время
 После отбоя засипал.

Костюмом вовсе не был занят:
 Не доходили как то руки,
 А на работу надевал
 Из одних заплат брюки.

До сих пор они хранятся
 Бережет он их как глаз,
 Тот их долго не забудет
 Кто увидел их хоть раз

Так вот портрет его готов
 Я написал его как мог
 Изобразил его я внешность,
 Его духовную красу,
 Одно лиш упустил из виду -
 Очки он носит на носу.

Вірш про о. Ігнатія Цегельського та його портрет від його приятелів у
 засланні

Ілюстрація №5

Тюремний багатонаціональний оркестр. Печора 1949р.

Ілюстрація №6

Родина о. Артемія Цегельського разом з родичем Лушпинським Платоном.
Барак в робочому поселенні «Красний Яр».

Ілюстрація №7

Отець Артемій з дружиною в нічному ресторан «Сєвер». Томськ 1955-56р.

Ілюстрація №8

Перша зустріч з родиною. Львів 1956р.

Ілюстрація №9

Маленький престолик на якому о. Ігнатій щоденно відправляв Службу Божу разом із сестрою Партецією.

Ілюстрація №10

Хрестини в підпіллі. Отець Ігнатій Цегельський.

Ілюстрація №11

PETRO F. NICOLAI
SKAZAT ET EUGENIAE
H. TYMUS
ET
ALEXANDRA F. BASILI
BAKUN ET PAULINAE
H. SKOCZYLAS
DIE 3. OCTOBRI'S 1978
LEOPOLI
MATRIMONIO
SANCTO CONIUNCTI
PAROCHUS
GR. CATH.
S. JOSAPHATI

Видане Вікторові Нагірнію
синаві Ярослава і Людмили
Крент і Олександр
доку Григорія Яремчук і
Ольги Мухальської

Таїнство шлюбу
звершив ~~параох~~
св. Йосафата у Львові о. ~~Цегельський~~
Цегельським
року Божого 1983

місяця грудня дня 18

Свідки: _____

Над якими було
звершене таїнство
шлюбу в Храмі

св. Йосафата у Львові

TARASIVS
DIE 5 APRILIS 1985 NATUS
DIE 17 APRILIS 1985 LEOPOLI
BAPTISATUS CONFIRMATUSQUE
PATER: VICTOR NAHIRNIAK
F. JAROSLAVI ET LUDMILAE
MATAE KRENT
MATER: ALEXANDRA NAHIRNIAK
F. GREGORII JAREMCZUK
ET OLHAЕ MACHALSKA
PAROCHUS UCRAINO-CATHO
LICUS PAROCHIAE SANCTI JOSEPHATI
LEOPOLI

VICTOR NAHIRNIAK
F. JAROSLAVI ET LUDMILAE
H. KRENT ET
ALEXANDRA F. GREGORII
JAREMCZUK ET OLHAЕ
H. MACHALSKA
DIE 18 DECEMBRI'S 1983
LEOPOLI MATRIMONIO
SANCTO CONIUNCTI
PAROCHUS GR. CATH.
PAROCHIAE S. JOSAPHATI
LEOPOLI

Свідоцтво про шлюб і хрещення в підпіллю. Дано о. Артемієм Цегельським.

Ілюстрація №12

Тратуляційна папська грамота з нагоди 50-ліття священства о. Ігнатія.

Ілюстрація №13

Два покоління отців Цегельських

